Translating the Americas Volume 3, 2015 http://dx.doi.org/10.3998/lacs.12338892.0003.005

Yo detwi yon monn, yo enpoze yon nasyon: Masak ayisyen 1937 lan nan Dominikani¹

Richard Lee Turits

Associate Professor, History, Africana Studies, Latin American Studies College of William & Mary

Tradiksyon: Nadève Ménard

LACS Vol3-5.indd 149

Koreksyon tradiksyon: Guy-Gérald Ménard ak Richard Lee Turits

Bliye, m ta ka rive menm di erè istorik se yon faktè enpòtan nan kreyasyon yon nasyon, se sa ki fè pwogrè nan syans istorik souvan konstitiye yon danje pou [prensip] nasyonalite.

Ernest Renan, «Kisa yon nasyon ye?» (1882)

1. Ekstrè ki soti nan Foundations of Despotism: Peasants, the Trujillo Regime, and Modernity in Dominican History (Fondasyon Diktati: Peyizan, Rejim Trujilloa, ak Modènite nan Istwa Dominiken) (Stanford: Stanford University Press, 2003), Richard Turits la, ak pèmisyon mezon edisyon an. Disètasyon sa a baze sou travay pratik ki te fèt ansanm avèk Lauren Derby, epi anpil nan lide ki ladan l yo te develope ansanm avèk li tou. Atik sa a fè pati yon travay pi long n ap mennen sou relasyon Ayisyen-Dominiken, anti-Ayisyanis, epi istwa avèk reprezantasyon masak ayisyen 1937 la. Se IIE Sibvansyon Fulbright pou Rechèch Kolaborativ (IIE Fulbright Grant for Collaborative Research) ki te finanse rechèch sa a. Plizyè vèsyon atik sa a te prezante nan Nouvo Seri nan Politik, Istwa, epi Kilti (New Series in Politics, History, and Culture) nan Inivèsite Michigan, Atelye sou Istwa Amerik Latin Princeton nan (The Princeton Latin American History Workshop), Atelye sou Istwa Amerik Latin New York la (New York Latin American History Workshop), Seri Seminè Aswè Inivèsite Michigan nan sou Gwoup Etnik ak Migrasyon nan Karayib la (University of Michigan's Evening Seminar Series in Ethnicity and Migration in the Caribbean), epi nan Sant Shelby Cullom Davis pou Etid Istorik nan Inivèsite Princeton (Shelby Cullom Davis Center for Historical Studies at Princeton University). Mwen remesye tout patisipan yo pou kòmantè yo ki te itil. Mwen gen rekonesans tou pou Jeremy Adelman, Michiel Baud, Bruce Calder, Sueann Caulfield, Miguel Centeno, John Coatsworth, Fernando Coronil, Alejandro de la Fuente, Ada Ferrer, Julie Franks, Lowell Gudmundson, Thomas Holt, Friedrich Katz, Mark Mazower, Kenneth Mills, Julie Skurski, Stanley Stein, George Steinmetz avèk lektè anonim Hispanic American Historical Review la pou sigjesyon kritik yo fè sou atik la, epi Lauren Derby, Jean Ghasmann Bissainthe, Raymundo González, Edward Jean-Baptiste, Hannah Rosen, ak Ciprián Soler pou kontribisyon inestimab yo nan travay sa a. Mwen remesye Sant pou Etid sou Amerik Latin ak Karayib la nan Inivèsite Michigan anpil pou gwo sipò finansye yo te bay pou reyalize tradiksyon sila a.

2/2/2016 10:43:22 AM

An oktòb 1937, diktatè dominiken Rafael Leonidas Trujillo Molina te kòmande lame li pou touye tout «Ayisyen» ki t ap viv sou fwontyè Repiblik Dominikèn ak Ayiti nan nòdwès peyi a, epi nan kèk pati nan rejyon Sibao a ki tou pre. Soti 2 pou rive 8 oktòb, plizyè santèn twoup dominiken anvayi gwo rejyon sa a², epi avèk asistans *alcaldes pedáneos* (otorite politik souminisipal) epi kèk rezèv sivil, rasanble epi rache ak manchèt petèt 15,000 moun ki gen orijin ayisyen³. Moun yo te touye nan operasyon sa a –ke Dominiken yo souvan rele *el corte* (e Ayisyen yo yo menm *kout kouto-a*⁴– se te sitou moun ki t ap travay latè, anpil nan yo te fèt an Dominikani (sa ki fè yo te sitwayen Dominiken daprè konstitisyon Dominiken an) epi lòt ke fanmi yo t ap viv Dominikani depi plizyè jenerasyon⁵. Yo te touye Ayisyen menm pandan yo t ap eseye sove al Ayiti, pandan yo t ap travèse rivyè Masak (Massacre) ki byen pote non l, se li ki divize de peyi yo⁶. Apre premye jou yo nan masak la, fwontyè pòs kontwòl ofisyèl la ak pon ant

LACS_Vol3-5.indd 150 2/2/2016 10:43:22 AM

^{2.} Fwontyè nò a, yon zòn ki kouvri kèk 5000 kilomèt kare, gen ladan l sa ki jounen jodi a se pwovens Monte Kristi, Dayabonn, Santyago Rodrigez epi pwent nò Elyas Pinya. Ansanm ak zòn fwontyè sid ak sant lan, ki gen ladan yo pwovens Pedenales, Baraona, Independensya epi pifò nan Baorouko, Sann Wann ak Elyas Pinya, zòn lan genyen apeprè yon ka nan 48,000 kilomèt kare peyi a. Dominiken rele tout zòn sa yo *la Frontera*.

^{3.} Chif yo bay pi souvan sou lanmò Ayisyen nan Dominikani se 17,000. Wè Joaquin Balaguer, La palabra encadenada (Santo Domingo: Ed. Taller, 1985), 300. Nou kapab jwenn yon estimasyon ki pi wo, 20,000, lè nou wete kèk 10,000 moun ak orijin ayisyen ki te travèse an Ayiti pandan epi apre masak la (selon sa moun di) nan 30,000 Ayisyen yon misyonè katolik te panse te rezide nan pawas Dayabonn lan ase (se sèlman yon pati nan fwontyè nò a ki lè sa a te fè pati pwovens Monte Kristi) an 1936. Te preske pa rete moun ak orijin ayisyen nan zòn sa a apre masak la, ki ta fè nou panse 20,000 te mouri nan zòn sa a sèlman. Wè José Luis Sáez, S.J., Los Jesuitas en la República Dominicana, 2 vols. (Santo Domingo: Museo Nacional de Historia y Geografía, Archivo Histórico de las Antillas, 1988-90), 1: 60, 71. Nan mwa ki vin apre masak la, Pè Emile Robert nan Wánament, Ayiti (lòtbò rivyè a pa rapò ak Dayabonn) epi yon lòt pè te pran nan bouch refije non 2,130 moun ki te mouri. Men, se sèlman yon ti pati nan moun ki te sove yo yo te arive fè entevyou ak yo. Wè Jean M. Jan, Collecta IV, Diocese du Cap-Haïtien documents, 1929-1960 (Rennes: Simon, 1967), 82; epi Melville Monk ki ekri Rex Pixley, 3 novanm 1937, Achiv Nasyonal Etazini, Gwoup Dokiman 84, 800-D (Apre sa m ap sèvi ak GD pou gwoup achiv nasyonal Etazini yo). Lè mwen ak Lauren Derby te pale ak Pè Robert nan Gwadloup an 1988, li te panse yo te touye omwen 15,000 moun.

^{4.} An Kreyòl nan tèks orijinal la.

^{5.} Lauren Derby avè m te pale ak plizyè granmoun peyizan dominiken ak ayisyen ki te viv sou fwontyè a nan ane 1930 yo. Chita pale sa yo te fèt sou fwontyè dominiken ak ayisyen yo epi nan zòn agrikilti nan Terye Wouj, Gran Basen, Savann Zonbi, Tchòt ak Dosmon ki te rezève Ayiti pou refije masak yo. Moun ki te pale avèk nou yo te dekri anpil Ayisyen ki te tabli sou fwontyè dominiken an depi ane 1870 yo. Pifò Ayisyen ki te pale avèk nou yo te viv Dominikani depi omwen kenz an anvan masak la epi anpil nan yo te fèt la. Note an 1934, yon ofisyèl gouvènman te konfime anpil moun ak orijin ayisyen sou fwontyè a te fèt nan Dominikani epi te gen nasyonalite dominiken. Wè Julián Díaz Valdepares, «Alrededor de la cuestión haitiana», *Listín Diario*, 10 desanm 1937.

^{6.} Yo te chanje non rivyè a, ba li pote *Rivyè Masak* nan 18èm syèk. Yo di se te apre yon batay ant solda panyòl ak boukànye franse.

Ayiti ak Dominikani te fèmen, sa ki te ampeche Ayisyen yo sove⁷. Nan semèn ki suiv yo, pè nan lokalite ak otorite Ayiti te pran temwayaj refije yo epi fè yon lis ki finalman enimere 12,168 viktim⁸. Apre sa, pandan premye mwatye lane 1938, yo te depòte ak fòs plizyè milye lòt Ayisyen epi yo te touye plizyè santèn nan rejyon fwontyè sid la⁹.

Sivil dominiken ak otorite lokal yo te jwe plizyè wòl diferan nan masak la. Genyen ki te ede lame a nan idantifye epi lokalize Ayisyen, pandan ke gen lòt ki te ede Ayisyen kache epi chape; lame a te rekrite kèk pou patisipe nan asasinay yo. Anjeneral, rekri sivil sa yo se te prizonye ki te soti nan lòt zòn nan peyia oubyen rezidan lokal ki te deja patizan pouvwa a ak mwayen represyon li yo. Lame a te sitou oblije sivil dominiken yo antere ak boule kò viktim yo¹⁰.

Kokenchenn vyolans nan epizòd makab sa a voye yon imaj efreyan ki pa sèlman montre britalite, kriyote, ak kalite *kaligilès* (Caligula) rejim diktati sanginè Trujillo a, men tou jis kibò rayisman dominiken yo kont ayisyen an ka rive. Anplis, sèl sa rayisman kont Ayisyen sa a fè se te grandi, epi sitou, layite kò l tout kote nan peyi a nan swasant dènye ane ki sot pase yo, pandan ke kantite imigran Ayisyen nan zòn sik dominiken an ak lòt kote- sitou kote ki lwen rejyon fwontyè- ogmante apre masak la. Imigran sa yo sibi anpil eksplwatasyon grav epi vyolasyon dwa moun san rete. Epi tou, gen yon dimansyon rasyal enpòtan nan rayisman Dominiken kont Ayisyen, paske Ayisyen idantifye kòm «sa ki nwa yo» nan Dominikani ki diferan pou Dominiken yo ki, sanble depi epòk kolonyal la, pa souvan bati kalite idantite sa yo pou tèt yo (menm si pifò pa idantifye tèt yo tou – ni lòt moun pa idantifye yo – kòm blan)¹¹. Kifè, rakonte

LACS_Vol3-5.indd 151 2/2/2016 10:43:22 AM

^{7.} Entèvyou, 1987–1988. Wè tou R. Henry Norweb ki ekri Sekretè Deta, 11 oktòb 1937, no. 16, GD 84, 800-D; ak Bernardo Vega, *Trujillo y Haití*, 2 vols. (Santo Domingo: Fundación Cultural Dominicana, 1988–95), 1: 348, 355.

^{8. «}Roosevelt praises Dominican Stand», *New York Times*, 21 desamm 1937. Wè tou José Israel Cuello, ed., *Documentos del conflicto domínico-haitiano de 1937* (Santo Domingo: Ed. Taller, 1985), 512. Genyen nan deklarasyon sa yo ki disponib nan achiv Legasyon Etazini. Wè Ferdinand Mayer ki ekri Sekretè Deta, 17 desamm 1937, no. 19, GD 84, 800-D.

^{9.} Sou istwa masak ayisyen an, wè Juan Manuel García, *La matanza de los haitianos: Genocidio de Trujillo, 1937*, (Santo Domingo, Alfa & Omega, 1983), sitou 59, 69–71; Cuello, *Documentos*, 60–85; Vega, Trujillo y Haití, 1: 325–412; Eric Roorda, *The Dictator Next Door: The Good Neighbor Policy and the Trujillo Regime in the Dominican Republic, 1930–1945* (Durham: Duke University Press, 1998), chapit 5; Thomas Fiehrer, «Political Violence in the Periphery: The Haitian Massacre of 1937», *Race and Class* 32, no. 2, 1990; epi Edward Paulino Díaz, «Birth of a Boundary: Blood, Cement, and Prejudice and the Making of the Dominican-Haitian Border, 1937–1961» (Disètasyon pou doktora, Michigan State University, 2001). Wè tou woman temwayaj Freddy Prestol Castillo, *El masacre se pasa a pie* (Santo Domingo: Taller, 1973), 49.

^{10.} Miguel Otilio Savé (Guilo), entèvyou otè a fè ansanm ak Lauren Derby, Monte Kristi, 1988; Temwayaj Cime Jean, Wánament, 3 Oktòb 1937, GD 84, 800-D; Garcia, *La matanza de los haitianos*, 59, 67–71; Cuello, *Documentos*, 60–85; epi Prestol Castillo, *El masacre se pasa a pie*, 49.

^{11.} Yo poko ekri yon istwa ki sènen totalman idantite rasyal dominiken, mòd rasis yo ak transfòmasyon istorik yo. Ni statistik ofisyèl ni obsèvatè etranje idantifye majorite Dominiken yo kòm yon melanj moun ak orijin Afriken ak Ewopeyen (yo sèvi ak tèm *mestizo*, *mulato* oubyen

istwa masak ayisyen an tankou yon istwa rasis kont Ayisyen mache men nan men ak pwoblèm rapò Ayisyen-Dominiken jodi a avèk lòt sijè menm jan an nan istwa mondyal, tankou, ostilite kont imigran ki soti nan klas ki pi ba epi konfli etnik ak rasyal, netwayaj etnik avèk jenosid ki te make ventyèm syèk la. Men, baze nou sou migrasyon ayisyen nan Dominikani apre 1937, pou rakonte istwa masak ayisyen an, an verite, rakonte li tankou yon istwa Dominiken kont Ayisyen, yon gwoup etnik oubyen yon nasyon kont yon lòt, san nou pa vle, kapab bay yon lide ki pa sa sou jan Dominiken konprann nasyon an, li kapab bay enpresyon ide yo rete menm jan, kèlkeswa epòk la, kote a ak klas ekonomik yo. Istwa masak ayisyen an se tou istwa Dominiken kont Dominiken, elit dominiken kont peyizan dominiken, leta nasyonal la kont Dominiken bò fwontyè yo, fòs santralizasyon kont enterè lokal, epi, apre masak la, nouvo diskou tou puisan kont Ayisyen k ap lite ak diskou ki chita sou plizyè kilti, avèk souvni tan pase. Se tou istwa kijan leta kapab vin wè kominote ki gen plizyè etni avèk idantite nasyonal ki konplèks oswa ki pa klè epi ki ap chanje tankou yon pwoblèm. Jan yo prezante masak la kounyè a pase pran pwoblèm imigrasyon, konfli etnik epi rasis jounen jodi a. Men si nou konsantre sou sijè sa yo sèlman, n ap rate oubyen mal entèprete yon gwo pati nan istwa eksplozyon vyolans terib leta sa a. Anplis, se yon move entèpretasyon ki kache yon «pase nou kapab itilize» enpòtan, yon pase ki reziste konsepsyon k ap domine jodi a de yon nasyon do-

indio) depi plizyè syèk. Nan resansman 1935 ki te fèt pandan epòk Trujillo a, yo te konte 13 pousan popilasyon an kòm «blan», 19 pousan kòm «nwa» ak 68 pousan kòm « mestizo ». Wè Jean Price-Mars, La República de Haití y la República Dominicana: Diversos aspectos de un problema histórico, geográfico y etnológico (Madrid: Industrias Gráficas España, 1958), 181; C. Lyonnet, «Estadística de la parte española de Santo Domingo, 1800», nan La era de Francia en Santo Domingo: Contribución a su estudio, ed. Emilio Rodríguez Demorizi (Ciudad Trujillo: Del Caribe, 1955), 191; epi Carlos Larrazabal Blanco, Los negros y la esclavitud en Santo Domingo (Santo Domingo: Julio D. Postigo, 1975), 184. Men li pa klè ki korespondans ki genyen ant statistik sa yo ak konsepsyon popilè sou ras. Sanble depi omwen finisman 19èm syèk la, yon chema rasyal ak de ou twa nivo te gen mwens enpòtans lontan pou pifò Dominiken pase yon echèl koulè/rasyal ki baze sou aparans fizik ak «bote». Diferans fizik kapab separe chak grenn moun apa nan mòd rasis sa a, men yo pa kreye gwoup sosyal oubyen kominote. Kidonk, malgre enpòtans mòd rasis ki baze sou degre koulè sa a, moun yo konsidere kòm Dominiken souvan pa divize tèt yo an «ras» nan sans idantite kolektiv oubyen nan sans pou yo ta ka kreye yon kominote apa sou baz sa a. Sa ki ta sanble yon absans idantite nwa kolektiv oswa yon idantite kolektiv ki baze sou nenpòt «koulè» oubyen nenpôt kantite eritaj Afriken an Dominikani mande plis rechèch atravè tan, espas, klas. Mòd spesifik ras ak rasis sa a siman te evolye dapre karaktè entans esklavaj plantasyon an, menm si li pat dire lontan; devlopman peyizànri afro-Dominiken anvan emansipasyon ki te enplike majorite popilasyon peyi a (ak sèlman yon ti pwopòsyon blan ak esklav); pil lagè lendepandans yo ak rebelyon caudillo yo ki te mande anpil mobilizasyon san pa gade koulè moun, ansanm ak istwa limite peyi a nan zafè segregasyon rasyal de jure ak de facto, ni nan maryaj. Wè Silvio Torres-Saillant, «Tribulations of Blackness: Stages in Dominican Racial Identity», Latin American Perspectives 25, no. 3 (1998); Frank Moya Pons, «Dominican National Identity: A Historical Perspective», Punto 7 Review 3, no. 1 (1996); epi H. Hoetink, «Race and Color in the Caribbean», Caribbean Contours, ed. Sidney W Mintz ak Sally Price (Baltimore: Johns Hopkins Univ. Press, 1985).

LACS_Vol3-5.indd 152 2/2/2016 10:43:22 AM

miniken ak yon idantite dominiken kòm bagay ki toujou radikalman depaman ak tout sa ki asosye ak Ayiti.

Nou kapab jwenn lòt istwa sa a nan istwa oral granmoun Ayisyen ak Dominiken ki te viv nan zòn nò fwontyè a nan epòk masak la te anrejistre nan fen ane 1980 yo. Temwayaj yo montre kòman anvan 1937, idantite nasyonal dominiken an pa t yon bagay ke moun nan fwontyè a te imajine kòm opoze oswa ki pa t gen plas pou pratik kiltirèl ayisyen oubyen moun kite gen orijin ayisyen. Alankont imaj ofisyèl ak elit istoryen nan peyi Dominikani vle montre, Dominiken bò fwontyè a pa t santi yo t ap redi anba yon anvayisman kiltirèl ak demografik Ayisyen yo nan lane 1930 yo¹². An reyalite, yon gwo popilasyon bileng sou fwontyè a te rete endiferan e menm ostil fas ak vizyon moun lavil te genyen sou idantite nasyonal dominiken, sa ki te fè ofisyèl, entelektyèl ak lòt elit dominiken chagren. Konsepsyon elit yo te imajine yon fwontyè rijid ant Dominikani ak Ayiti, yon kominote ak kilti dominiken yo te kapab distenge parapò ak pa Ayisyen yo, epi yon menm baz etnik pou tout sitwayen leta dominiken an. Pou nou di sa yon lòt jan, elit la t ap chèche yon nasyon ki te gen limit jeyografik ak kilitirèl. Popilasyon ki te sou fwontyè a li menm pa t kapab jwenn sans oubyen plas li nan jan elit la te vle konsevwa yon nasyon Dominiken ak yon sèl etni ki ta diferan nètalkole ak Ayiti. Nan kondisyon sa yo, mwen poze ke nou pa dwe wè masak Ayisyen an sèlman kòm yon atak kont Ayisyen ki t ap viv Dominikani. Nou ta dwe wè masak Ayisyen an tou kòm yon atak kont yon monn sou fwontyèki travèse de nasyon ak de kilti ki te genyen Dominiken avèk Ayisyen ladan l, yon monn ki t ap viv sou toude bò fwontyè Ayisyen-Dominiken an, yon monn ki te gen ladan l moun orijin Ayisyen kou moun orijin Dominiken ki t ap viv sou fwontyè Dominiken an. Lè nou refòmile problematik masak Ayisyen an nan kadyon konfli ant de vizyon nasyon Dominiken an, li mete an kesyon konstriksyon idantite Dominiken ki dominan an, kòm si li fonde sou yon santiman rayisman kont Ayisyen ki travèse listwa.

Fwontyè Dominiken an

Sou fwontyè dominiken an, anvan 1937, sitou nan zòn nò a, yon monn de kilti, ayisyen ak dominiken, te evolye sou plizyè jenerasyon migrasyon ayisyen epi apati rapò yo ak Dominiken ki te abite la. Presyon sou tè ak popilasyonan ki t ap monte an Ayiti ansanm avèk plis tè vid epi yon popilasyon ki te tou piti nan zòn fwontè sou bò Dominikani an pandan dezyèm mwatye diznevyèm syèk la, te ankouraje imigrasyon sa a. Akòz popilasyon an te tou piti nan rejyon an, Ayisyen ki te vin etabli sou fwontyè dominiken an te ede fòme, pou pifò, sa nou

LACS_Vol3-5.indd 153 2/2/2016 10:43:22 AM

^{12.} Sou imaj sa yo nan istoryografi rejim Trujillo a apre masak la, wè Lauren Derby, «Histories of Power and the Power of History in the Dominican Republic» (maniskri, 1989).

konsidere kòm premye sosyete pati sa a nan peyi a. Depi nan kòmansman an, sosvete sa a te pale de lang, te gen de kilti epi se te von sosvete fòme ak de nasyon ki te blayi kò l sou toulède bò fwontyè a, Ayiti ak Dominikani. Toulede leta yo te aksepte fwontyè ant Ayiti ak Dominikani jan li te ye a nan diferan moman pandan epòk 1900-1920 an (menm si te gen diskisyon ki te kontinye nan kèk kote, sitou nan zòn sid Pedenales la)13. Men moun te ka travèse fwontyè a byen fasil epi li pa t preske vle di anyen pou moun ki te abite nan zòn lan. Menm si leta dominiken ak jan li te vle konstrui nasyon an te gen enpak sou lavi chak jou sou fwontyè a – pa egzanp, taks imigrasyon ke yo te pran sou moun ki pa t fèt sou tè dominiken- fwontyè teritwa a ak fwontyè kiltirèl ant de peyi yo pa t gen ni menm gwo siyifikasyon ni menmfòs moun ki t ap viv nan Sen Domeng (kapital peyi a) ak nan lòt zòn lwen fwontyè a te imajine oubyen te vle a. Nan anpil fason, fwontyè a te rete yon ilizyon politik san konsekans pou moun ki t ap viv sou fwontyè a. Jan yon refije Ayisyen ki te chape lan masak la te raple: «Te genyen Ayisyen, te genyen Dominiken, nou tout te viv yon sèl fason, kòm yon fanmi, nou tout, ni panyòl, ni Ayisyen. Nou tout fè yon sèl»14.

Anpil rezidan te travèse fwontyè a plizyè fwa nan yon sèl jounen; pa egzanp, timoun ki te gen orijin ayisyen te al Ayiti pou y al lekòl, tounen Dominikani pou manje midi, tounen lekòl Ayiti nan aprèmidi, epi anfen tounen lakay yo Dominikani nan aswè¹⁵. Epitou, anpil nan mache ki te pi gwo epi pi pre yo, se Ayiti yo te ye, ki fè abitan yo te al Ayiti souvan oubyen te vann machandiz bay entèmedyè ayisyen¹⁶. Ni moun kite gen orijin ayisyen, ni moun ki te gen orijin dominiken te konn batize pitit yo Ayiti¹⁷. Epi anpil te bay bèt yo manje epi te

LACS_Vol3-5.indd 154 2/2/2016 10:43:22 AM

^{13. «}Rapò Gouvènman Militè Ameriken», 23 fevriye1923, GD 38, Divès Dokiman, bwat 6.

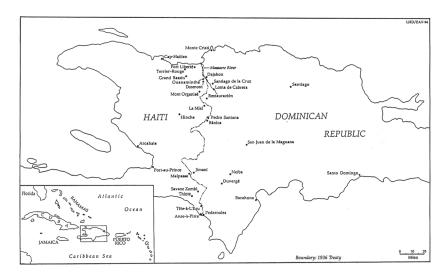
^{14.} Anonim, entèvyou otè a fè ansanm ak Lauren Derby, Wánament, 1988.

^{15.} Wè antre oktòb 1937 nan rejis L'École des Frères, Wánament te kenbe (epi yo te gen toujou an 1988). Akòz konpleksite idantite nan fwontyè Dominiken an, chwa non abitan zòn lan poze pwoblèm. Mwen konnen tèm lan ka poze pwoblèm, men moun m ap rele moun orijin ayisyen yo te plizoumwen ayisyen, plizoumwen Dominiken, selon kontèks politik ak kilitirèl la, epi selon ki aspè idantite yo yo te chwazi oubyen yo te fòse met devan nan moman diferan. Jan nou pral wè l, sepandan, tout anbigwite sa a nan kesyon idantite a te disparèt nan moman masak la. (Mwen gen redevans pou William Chester Jordan, Susan Naquin ak Stephanie Smallwood pou panse yo sou pwen sa a.)

^{16.} Wè Dominikani, Secretaría de Estado de lo Interior, Policía, Guerra y Marina, *Memoria, 1935* (Ciudad Trujillo, 1936); Amado Gómez ki ekri Trujillo, 26 jen 1935; epi Gómez ki ekri Sekretè Agrikilti, 4 sektanm 1935, no. 1640, Archivo General de la Nación, Santo Domingo (apati kounyè a AGN), Secretaría de Agricultura (SA) leg. 207, 1935, Michiel Baud, «Una fronterarefugio: Dominicanos y haitianos contra el estado», *Estudios Sociales* 26, no. 92 (1993); epi idem, «Una frontera para cruzar: La sociedad rural a través de la frontera dominicana-haitiana (1870–1930)», *Estudios Sociales* 26, no. 94 (1993).

^{17.} Dominikani, Comisión para el Establecimiento de Colonias de Inmigrantes, *Informe que presenta al poder ejecutivo la Comisión creada por la Ley num. 77 para estudiar las tierras de la frontera y señalar los sitios en que se han de establecer las colonias de inmigrantes* (Santo Domingo: Imp. de J.R. Vd. García, 1925), 19; epi Dominikani, Secretaría del Estado de lo Interior, Policía, Guerra y Marina, *Memoria, 1933*, xviii.

travay sou pwopriyete ki te alafwa nan teritwa ayisyen ak dominiken¹⁸. Kominote zanmi, fanmi epi kòlèg te fòme atravè fwontyè a. Bilín, yon malere dominiken, moun Monte Grande, sonje «Nan epòk sa a, nou te travèse fwontyè a san problèm. Nou te al lòtbò a menm jan yo te vin isitla. Papa te gen anpil zanmi lòtbò a. Li te konn kitenou ak *konpè*li yo epi yo te konn okipe m»¹⁹.

Imaj 1: Rejyon Fwontyè Ayisyen ak Dominiken (Tras fwontyè a baze sou yon trete 1936 ant de peyi yo). Imaj sa a sòti nan Lauren Derby, «Haitians Magic, and Money: Raza and Society in the Haitian-Dominican Borderlands, 1900 to 1937», *Comparative Studies in Society and History* 36, no. 3 (1994): 492.

Istwa nan bouch montre jan moun ki te gen orijin ayisyen ak moun ki te genorijin dominiken ki te abite nan zòn nò fwontyè a te melesan problèm epi te kreyefanmi ansanm. Percivio Díaz, youn nan mounki te pi rich nan ti vil dominiken Santiago de la Cruz la (tou pre Dajabón sou lès) te eksplike: «Kote sa a te fèt akyon amalgam moun, gason ayisyen ki marye ak fi dominiken epi gason dominiken ki marye ak fi ayisyen. Anpil moun isit la se pwodui Dominiken ak Ayisyen. Tèlman sa ke byen vitte gen plis dominiken-ayisyen pase dominiken pi . . . pa t janm gen anpil Dominiken pi isitla»²⁰. An jeneral, moun ki te abite sou fwontyè a te konprann ni kreyòl ni panyòl, epi ou kapab menm di de lang

LACS_Vol3-5.indd 155 2/2/2016 10:43:22 AM

^{18.} Harold Utley, Major, Gendarmerie d'Haïti epi Glenn Miller, Major, Guardia Nacional Dominicana, «Agreement Respecting Border Troubles», 12 me 1920, GD 38, Divès Dokiman, bwat 6.

^{19.} Bilín, entèvyou mwen ak Lauren Derby te fè, Monte Grande, 1988.

^{20.} Percivio Díaz, entèvyou mwen ak Lauren Derby te fè, Santiago de la Cruz, 1988. Men nan lòt zòn sou fwontyè a, yo di Ayisyen ak Dominiken te plase plis pase yo te marye nan sans gason Dominiken te trete fanm Ayisyen kòm metrès oubyen dezyèm madanm.

yo te melanje pou fòme yon lòt lang²¹. Epi pa t gen okenn yerachi ekonomik klè oubyen konfli ki te egziste ant moun ki te gen orijin ayisyen ak moun ki te gen orijin dominiken nan zòn riralrejyon an. Pa t gen gwo konpetisyon pou travay; an reyalite, pa t vreman gen travay salarye. Gwo plantasyon sik ki te konn anplwaye Ayisyen ak lòt imigran travayè Karayib la, te lwen rejyon sa a. Pi fò moun ki te gen orijin ayisyen nan zon lan te kiltive kafe ak lot danre sibzistans sou moso tè ki te piti oubyen gen yon gwosè mwayen epi fè elvaj bèt, pandan ke peyizan ki te gen orijin dominiken yo te bay lachas ak gade bèt sou gwo espas tè plis enpòtans. Pa t genyen konpetisyon pou tè ni tou sa pa t manke kòm pifò zòn nò fwontyè a pa t devlope ni apante, anplis reklamasyon sou pwopriyete yo te vag epi te manke pati, yo te baze sou dwa ki te monte youn sou lòt epi ki te depaman, epi te gen anpil tit pwopriyete ki potko fin etabli²². Nan pueblo yo, tankou Dajabón ak Monte Cristi (ak popilasyon ki konte plis pase 10,000 pou premye a ak 8,000 moun pou dezyèm la), te sanble gen yon divizyon travay ki te baze sou orijin te egziste; anpil Ayisyen te travay kòm atizan (kòdonye, tayè, travayè fèblan) epi pou fè travay nan kay (lesivyè ak bòn)23. Men, pa t gen divizyon oubyen yerachi klas konsa nan zòn riral nan nò fwontyè a²⁴. Epi menm lè te sanble moun yo te gwoupe yo dapre orijin yo pou yo abite menm kote, e ou te jwenn plis Ayisyen ki t ap travay tè pou moun ki te gen orijin dominiken nan kèk zòn riral nan sid fwontyè a, entegrasyon sosyal ak komèsyal la te wo nan zòn sa a²⁵.

Malgre gwo nivo entegrasyon ant Ayisyen ak Dominiken sou fwontyè a, idantite kiltirèl kòm «Dominiken» ouswa «Ayisyen» te toujou egziste. Fwontyè a ki te lib epitou paske rejyon an te reyini de peyi, sa te ede prezève kilti ak idantite Ayisyen yo. Etranje te idantifye majorite moun ki fòme popilasyon nan anpil zòn sou fwontyè a kòm «Ayisyen»²⁶. Moun te gen tandans asosye ak Ayisyen kèk pratik kiltirèl, relije ak lengwistik, epi kèk karakteristik fizik tou

LACS_Vol3-5.indd 156 2/2/2016 10:43:22 AM

^{21.} Héctor Incháustegui Cabral, «La poesía de tema negro en Santo Domingo», *Eme Eme: Estudios Dominicanos* 1, no. 5 (1973).

^{22.} We Richard Lee Turits, Foundations of Despotism: Peasants, the Trujillo Regime, and Modernity in Dominican History (Stanford: Stanford Univ. Press, 2003), chapit 2.

^{23.} Gobierno Provisional de la República Dominicana, *Primer censo nacional de la República Dominicana*, 1920 (Santo Domingo: Univ. Autónoma de Santo Domingo, 1975), 149.

^{24.} Entèvyou mwen te fè ak Lauren Derby sou fwontyè Dominiken an. Wè tou Freddy Prestol Castillo, *Paisajes y meditaciones de una frontera* (Ciudad Trujillo: Cosmopolita, 1943), 33–40; epi Baud, «Una frontera-refugio», 42.

^{25.} Sou fwontyè sid la, wè Jesús María Ramírez, *Mis 43 años en La Descubierta*, ed. Gisela Ramírez de Perdomo (Santo Domingo: Centenario, 2000), 13–5, 77–80.

^{26.} Pou estimasyon popilasyon an, wè Sáez, *Los Jesuitas*, 60, 71; Franklin Atwood ki ekri Sekretè Deta, 25 oktòb 1937, no. 39, GD 84, 800-D; Manuel Emilio Castillo ki ekri Trujillo, 18 oktòb 1937, AGN, ki site nan Vega, *Trujillo y Haití*, 2: 77. Wè tou Julián Díaz Valdepares, «Alrededor de la cuestión haitiana», *Listín Diario*, 10 desanm 1937. Enfòmasyon resansman an pa bay kantite moun ak orijin ayisyen ki nan Dominikani, sèlman konbyen rezidan etranje ki gen papye yo.

(po pi fonse epi ti zorèy), menm si ni Ayisyen ni Dominiken te genyen yo. Epi lide diferans kiltirèl ak fizik sa yo te la plis pou kreye yerachi ke pou yo te kreye egalite. Menm lyen ant moun nan rejyon an ak diskou kont Ayisyen ki te soti nan vil yo te fèb, peyizan granmoun yo te sonje kèk jan diferans te konn fèt, stereyotip ki te base sou orijinepi definisyon rasis de kisa bote ye. Jan Dominiken sou fwontyè a te konprann diferans ant yo menmak Ayisyenyo te baze sou stereyotip kiltirèl endezirabyo te bay Ayisyen yo, pa egzanp, plis pouvwa majik, seksyèl ak gerisè avèk tou ke Ayisyen gen mwens retni²⁷. Men, distenksyon sa yo te plis baze sou orijin pase nasyonalite. Moun ki te gen orijin Ayisyen ki te fèt Dominikani te sitwayen dominiken dapre konstitisyon an epi prèv yo ta montre ke vwazen yo ki te gen orijin Dominiken ansanm ak otorite Dominiken nan zòn lan te konsidere yo kòm moun ki te fè pati nasyon Dominiken an. Plizyè Ayisyen sonje kemenm mounki te fèt Ayiti te ka evitepeye taks imigrasyon an epi pase kòm sitwayen Dominiken si yo te pale panyòl byen epi te abite nan peyi a depi plizyè lane²⁸.

Pou rezime, moun ki te gen orijin ayisyen pa t gen yon pozisyon pi ba nan ekonomi ak sosyete riral nan zòn fwontyè a. Epi Dominiken ki te abite sou fwontyè a pa t vrèman wè Ayisyen yo kòm yon gwoup ki te pi pòv ni pi ba pase yo. Ni yo pa t wè yo kòm etranje. Yo pa t konsidere Ayiti kòm mwen modèn pase Dominikani nan epòk sa a. (Swadizan siperyorite ekonomik ak militè Dominikani a te devlope pandan rejim Trujillo a). Malgre ti kont toulèjou ak stereyotip, anpil egalite sosyoekonomik ak espri kominote te egziste toudebò fwontyè a kelkeswa orijin moun yo. Nou kapab di prejije ak diskriminasyon ant moun kite genorijin ayisyen ak moun ki te gen orijin dominiken te makonnen ak oubyen te menm soti nan viv ansanm ak entegrasyon. Se siy ki te montre diferans, men pa majinaliteo swa ke moun sa yo te etranje.

Lè nou mande l kijan sa te ye anvan masak la, Doña Maria, yon granmoun pòv Dominikèn ki abite Dajabón, rakonte, «Se yon Ayisyèn ki te fanm saj pou premye pitit mwen. Epi nou te viv tou pre youn ak lòt. Mwen te sèvi ak madanm sa a kòm si se te pwòp manman m. Si m te fè manje, m ba li. Epi pitit mwen te renmen l anpil. Se youn nan moun yo te touye [nan masak la] . . . Ayisyen ak Dominiken te sèvi youn ak lòt tankou frè ak sè, tankou pitit gason ak pitit fi»²⁹. Pou yon fanmi sivil, pòv tankou pa Doña María a, ideyoloji kont Ayisyen elit la epi ideyon nasyon mounki genyon sèl orijin la pa t gen okenn baz ekonomik oubyen sosyal.

LACS_Vol3-5.indd 157 2/2/2016 10:43:22 AM

^{27.} Pou yon analiz lide diferans sa yo, wè Lauren Derby, «Haitians, Magic, and Money: Raza and Society in the Haitian-Dominican Borderlands, 1900–1937», *Comparative Studies in Society and History* 36, no. 3 (1994).

^{28.} Ercilia Guerrier, entèvyou mwen te fè ansanm ak Lauren Derby, Mon Òganize, Ayiti, 1988.

^{29.} Doña María, entèvyou mwen te fè ansanm ak Lauren Derby, Dayabòn, 1988.

Konpleksite kiltirèl ak jan Dominiken sou fwontyè a te vivvin pa t ale nan menm sans ak ide elit la ak moun lavil yo pou ta genyon nasyon dominiken ki te rejte epi derespekte tout sa ki Ayisyen. Entelektyèl dominiken yo te prezante prezans Ayisyen yo sou fwontyè dominiken an tankou yon «envazyon pasifik» ki te mete nasyon dominiken an an danje³⁰. «Envazyon» sa a te swadizan ap «ayisyanize» ak «afrikanize» fwontyè dominiken an, li t ap rann kilti popilè dominiken pi sovaj ak aryere. Li t ap ajoute tou nouvo eleman afriken endezirab nan konpozisyon sosyal dominiken an. Depi fen ane 1800 yo - ane lè migrasyon ayisyen sou fwontyè a ak migrasyon karibeyen anjeneral nan zòn sik ki te fenk kòmanse ap tabli yo te kòmanse – elit yo te dyabolize kilti popilè Ayisyen yo, sitou Vodou, kòm yon menas pou nasyonalite dominiken an. Yo te wè enfliyans Ayisyen yo tankou yon obstak pou efò elit la t ap fè pou rann peyi a «modèn» epi «sivilize». Pandan plizyè syèk, entelektyèl ak politisyen dominiken te wè pratik kiltirèl peyizan dominiken yo kòm aryere e kòm pi gwo obstak kont pwogrè peyi a. Jan yon ekriven diznevyèm syèk te di l, yo te pote mak «fanatism relije ak . . . yon endepandans dwòl ki te rann li enkonpatib ak pratik eklere . . . travay»³¹. Epi relijyon, mizik ak lang popilè dominiken te toujou manifeste fòm ki te gen sous yo an Afrik epi ki te sanble ak pratik afro-ayisyen³². Men, chak jou pi plis, «ayisyanizasyon» te vin tounen mwayen pou entelektyèl te eksplike aspè swadizan aryere epi afriken nan kilti ak sosyete dominiken ansanm ak evolisyon prensipayisyen-dominiken sou fwontyè dominiken an³³.

Opozisyon rasis elit dominiken an parapòa zafède kiltisou fwontyè dominiken an te ale ansanm ak enterè leta te genyen depi lontan pou li te gen plis kontwòl politik sou rejyon an. Akòz tout mòn ak rak bwa sovaj zòn sa yo te genyen, plis jan yo te lwen sant popilasyon yo, epi jan peyizan yo te epapiye, san konte mank enfrastrikti, zòn sa yo te reziste dominasyon leta nasyonal la depi plizyè deseni. Depi fen diznevyèm syèk la, lidè dominiken t ap goumen

LACS_Vol3-5.indd 158 2/2/2016 10:43:22 AM

^{30.} Wè Joaquin Balaguer, «El imperialismo haitiano», El Imparcial, 13 desanm 1927.

^{31.} Rafael Abreu Licairac, «Dominicanos y Haitianos», *El Eco de la Opinión*, 12 novanm 1892. Wè tou, Raymundo González, «Notas sobre el pensamiento socio-político dominicano», *Estudios Sociales* 20, no. 76 (1987); epi Américo Lugo, *A punto largo* (Santo Domingo: La Cuna de América, 1901), 211.

^{32.} Carlos Andújar Persinal, *La presencia negra en Santo Domingo: Un enfoque etnohistórico* (Santo Domingo: Búho, 1997); Carlos Esteban Deive, «La herencia africana en la cultura dominicana actual», nan *Ensayos sobre cultura dominicana*, ed. Bernardo Vega et al. (Santo Domingo: Museo del Hombre Dominicano, 1988). Wè tou Martha Ellen Davis, *La otra ciencia: El vodú dominicano como religión y medicina populares* (Santo Domingo: Universitaria, 1987); epi Carlos Esteban Deive, *Vodú y magia en Santo Domingo* (Santo Domingo: Taller, 1996), sitou 170–78.

^{33.} Wè Rafael Abreu Licairac, «El objectivo político de los haitianos », El Eco de la Opinión, 9 jiyè 1892; « Contábamos con la réplica», ibid., 27 out 1892; « Dominicanos y Haitianos », ibid., 12 novanm 1892; «Contestación al periódico "Le Droit"», El Teléfono, 28 aout 1892; Lil Despradel, «Las etapas del antihaitianismo en la República Dominicana: El papel de los historiadores», nan Política y sociología en Haití y la República Dominicana: Coloquio domínico-haitiano de ciencias sociales, ed. Suzy Castor et al. (Mexico City: Univ. Nacional Autónoma de Mexico, 1974), sitou 102.

pou yo ranfòse fòm otorite politik modèn ak regilasyon ekonomik nan rejyon kote moun ki te gen orijin dominiken ak moun ki te gen orijin ayisyen t ap viv ansanm nan yon monn ki te apa ak rès peyi a sou plizyè aspè. Epitou, tankou nan pifò peyi modèn, manm gouvènman dominiken an t ap chèche tabli yon fwontyè fiks ki te klè san pa gen kote li koupe epi pou yo te kontwole moun ak machandiz ki t ap travèse l³⁴. Gouvènman an te eseye pandan plizyè deseni pou l te kolekte taks ladwàn sou fwontyè a epi pou elimine kontrebann pou yo te ka jwenn revni, proteje machann dominiken ak endistri ki te fenk ap parèt, epi asire otonomi ekonomik ak kontwòl politik³⁵. Fwontyè san limit sa a te ofri yon espas ideyal pou «revolisyonè», akòz jan li te fasil pou moun travèse fwontyè a al Ayiti pou sanble zam epi òganize gwoup ak lajan yo te ka fè nan komès ilegal. Grandèt lokal ki te posede yon gwo nivo otonomi rejyonal te jwenn richès ak pouvwa nan komès ilegal sou fwontyè a³⁶. Kidonk, tabli epi kontwole yon fwontyè fèm te yon kesyon enpòtan pou ofisyèl yo depi lontan. Konsa tou, li te enpòtan pou yo konstwi mache sou bò fwontyè dominiken an, nan yon jefò pou oryante pèp la lwen Ayiti³⁷. Epi apati ane 1920 yo, gouvènman an te eseye mete an plas lwa ki te oblije moun gen dokiman ofisyèl (kat didantite, paspò, viza, oubyen sètifika bònvi) pou moun te pase nan pò Dajabón lan³⁸.

Enterè leta pou rann fwontyè a pi di epi pran kontwòl li te kontre ak prejije elit la te genyen depi lontan kont «envazyon pasifik» ayisyen an pou yo vin abouti sou efò gouvènman an pou fè «kolonizasyon» agrikilti nan zòn lan. Yo te premye anvizaje nouvo vilaj agrikilti («koloni») leta a ta òganize, sipèvize epi sipòte nan premye ane ventyèm syèk la. Premye plan kolonizasyon yo te santre sou rejyon fwontyè yo epi te pote yon repons ki kadre ak laperèz Dominiken te genyen pou yon pi gwo imigrasyon ak prezans moun ki te gen orijin ayisyen nan zòn lan pa t sipòte reklamasyon leta ayisyen an pou yon pi gwo pòsyon nan teritwa a, sitou potko gen yon tras fwontyè definitif ant de peyi yo. An 1907, premye ane lwa sou kolonizasyon peyi a te pase (men preske 20 an avan premye koloni a te tabli), yon editoryal nan yon jounal te bay agiman sa a, «Imigrasyon natirèl sa a ki soti lòtbò [Rivyè] Masak la pa t ap gen anyen pou alame nou ladan li si l te kontinye menm jan l te ye anvan, pou okipe sèl-

^{34.} Sou enpòtans fwontyè fèm pou konstriksyon souvrènte Dominiken, wè *Boletín del Congreso* 2, no. 17 (1911): 2. Pou yon pèspèktiv konpare, wè Peter Sahlins, *Boundaries: The Making of France and Spain in the Pyrenees* (Berkeley: Univ. of California Press, 1989), sitou 3–7; epi José Antonio Maravall, *Estado Moderno y mentalidad social (siglos XV a XVII)*, 2 vols. (Madrid: Revista de Occidente, 1972), 1: 88–149.

^{35.} Wè Ramírez, *Mis 43 años en la Descubierta*, 8, 23, 25; Lwa 3733, 26 jen 1897, ak Lwa 3788, 10 fevriye 1898, nan *Colección de leyes, decretos y resoluciones emanadas de los poderes legislativo y ejecutivo de la República Dominicana*, 23 vols. (Santo Domingo: Imp. de J. R. Vda. García, 1924), vols. 14, 15; *Boletín del Congreso* 2, no. 17 (1911): 2–3; «Editorial», *El Teléfono*, 1 novanm 1891; Baud, «Una frontera-refugio», 48–49; idem, «Una frontera para cruzar», 16–17.

^{36.} Baud, «Una frontera-refugio», 54–55.

^{37.} Lwa 3733, nan Colección de leyes, vol. 14.

^{38.} Derby, «Haitians, Magic, and Money», 502.

man, bay agrikilti nou jarèt, epi fè manje pote bay vil nou yo; men kounyè a gen yon anbisyon, yon egoyis oubyen yon movèz fwa lakay [moun ki di] Gran Fon [kounyè a Trinitaria nan Restauración] pa t janm pou Dominikani [men fè pati Ayiti pito]»³⁹. Yo te swete lè yo peple zòn sa a ak moun ki pa Ayisyen, sa t ap asire reklamsyon leta dominiken sou teritwa a. Lè plan kolonizasyon yo te kòmanse ankò nan mitan ane 1920 yo, lidè nasyonal yo te proklame menm objektif ak lwa 1907 yo: anpeche swadizan «envazyon pasifik» Ayisyen yo sou fwontyè dominiken an ak nenpòt reklamasyon Ayisyen ta ka genyen sou zòn ki te nan men Dominikani⁴⁰.

Men jan peyizan Dominiken yo te epapiye a te rann li difisil pou yo ta ka peple rejyon sa a ase pou anpeche imigrasyon Ayisyen yo oswa pou ta domine sou plan demografik. Anjeneral, peyi a te toujou gen yon popilasyon ki pa t anpil epi te gen yon bann tè lib nan zòn ki pa t izole menm jan akfwontyè a. Anplisdesa, pifò entelektyèl ak politik fen diznevyèm ak kòmansman ventyèm syèk la te montre mepri pou peyizan Dominiken yo ki te toujou rete endepandan⁴¹. Ki fè politisyen yo te presize se imigran ewopeyen ki te pou peple koloni yo, yo te imajine enfliyans kiltirèl ewopeyen an t ap nesesè pou «sivilize» zòn andeyò yo, pou ankouraje yon agrikilti sedantè ak komèsyal, epi pou tabli, kenbe epi devlope tè nan zòn fwontyè a pou Dominikani⁴². Ofisyèl leta yo te pale de amelyorasyon «moral» ak «etnografik» imigrasyon ewopeyen an t ap pote⁴³. Nou te ka jwenn menm kalite diskou rasis-kilitiralis sa yo nan Amerik Latin diznevyèm syèk la, kote yo te imajine imigrasyon ewopeyen tankou yon resèt pou «pwogrè» sosyal ak ekonomik. Men yo te pi enjis, ironik epi te bay plis pwoblèm nan yon sosyete tankou Dominikani, kote pifò moun te gen orijin afriken. Nan kontèks sa a, ideyològ elit te prezante imigrasyon ewopeyen an tankou yon jan pou «amelyore ras [dominiken] an», pou ranfòse absans idantite nwa peyi a, epi privileje pratik ak kwayans ewopeyen nèt al kole. Pou pale pi klè, ideyològ sa yo te panse imigran ewopeyen yo ta pral pote nouvo abitid ak konesans nan agrikilti, zouti senpmen ki poko sèvi ak teknik, ak yon sans travay ki t ap modènize zòn andeyò a. Menm si sa parèt ironik, leta Dominiken

LACS_Vol3-5.indd 160 2/2/2016 10:43:22 AM

^{39. «}Los haitianos siguen invadiéndonos», El Diario, 21 fevriye 1907.

^{40.} Repiblik Dominikèn, Comisión para el Establecimiento de Colonias de Inmigrantes, *Informe que presenta al Poder Ejecutivo*, 5–9.

^{41.} Wè Andres L. Mateo, *Mito y cultura en la era de Trujillo* (Santo Domingo: Ed. De Colores, 1993), 58 n.78; Aristides Incháustegui, «El ideario de Rodó en el trujillismo», *Estudios Sociales* 18, no. 60 (1985); Diógenes Céspedes, «El efecto Rodó, nacionalismo idealista vs. nacionalismo práctico: Los intelectuales antes de y bajo Trujillo», *Cuadernos de poética* 6, no. 17 (1989); epi Pedro San Miguel, «La ciudadanía de Calibán: Poder y discursiva campesinista en la era de Trujillo, nan Politica, identidad y pensamiento social en la República Dominicana (Siglos XIX y XX)», ed. Raymundo González et al. (Madrid: Doce Calles, 1999), 271–272, 277.

^{42.} González, Notas sobre el pensamiento socio-político dominicano, 6 -7.

^{43.} Rapò gouvènman San Pedro de Macorís, *Documentos anexos a la memoria que presenta el Secretario de Estado de Agricultura e Inmmigración, 1908* (Santo Domingo, 1909).

an te pwopoze imigrasyon ewopeyen pou asire reklamasyon dominiken sou teritwa a ak idantite nasyonal sou fwontyè a.

Men an reyalite koloni agrikilti yo rive tabli yo pa t koresponn ak vizyon kiltirèl ni rasyal moun ki te premye pwopoze yo a te genyen. Move pèfòmans premye «kolon» ewopeyen yo met ansanm ak yon ogmantasyon san parèy nan kantite peyizan dominiken ki te san tè te mennen yon rekonsiderasyon rapid plan kolonizasyon sa yo nan fen ane 1920 yo. Deplizanpli, pwojè pou peple ak devlope tè nan zòn fwontyè a te mize sou plis Dominiken olye de «kolon» etranje, epi yo te dekri fenomèn lan yon fason pi nasyonalis, tankou «domini-kanizasyon fwontyè a»⁴⁴. Anplis, an kontradiksyon ak objektif sa a epi diskou kont Ayisyen ideyològ leta yo te konn fè avan, gwo majorite peyizan «Domini-ken» ke yo te foure nan koloni nan nò fwontyè yo anvan masak la, se te moun ki te gen orijin ayisyen yo te ye⁴⁵. Sitiyasyon ironik sa a te soti nan reyalite demografik zòn fwontyè yo ki pa t gen anpil moun. Sa montre tou yon lòt vizyon nasyon dominiken an ki te egziste ansanm ak ideyal ofisyèl yo ke menm kèk ofisyèl lokal te adopte. Lòt vizyon nasyon sa a te bay Ayisyen ki te fèt sou tè dominiken, e petèt tou kèk ki te fèt Ayiti, nasyonalite dominiken.

Peryòd lè premye koloni yo te fonde nan fen ane 1920 yo se menm epòk lè Dominikani te wè monte an flèch Rafael Trujillo. Trujillo, yon nèg klas mwayenn defavorize ki te sot San Cristobal epi ki te pase detwa lane sou ban lekòl, te rantre nan Gad Nasyonal Dominiken an nan lane 1919, preske tousuit apre l te fin fòme pandan okipasyon ameriken (1916–24). An 1927, prezidan epòk la, Horacio Vasquez, te nome Trujillo kòmandan an chèf apre misye te pran plizyè grad militè. Lè yon ti gwoup sivil te òganize yon rebelyon pou ranvèse Vasquez an 1930, Trujillo ki te gen kontròl lame a, te nan pozisyon pou l te fasilite yon koudeta epi apre twa mwa, pran prezidans lan⁴⁶. Rapidman, li te pran kontwòl peyi a epi te dirije Dominikani pandan 31 lane preske san okenn opozisyon òganize pou jis rejim lan te vanse bout.

Trujillo ki t ap chèche lejitimite ak ekspè – pandan li t ap kenbe rival li yo pre li – te rapidman fè gwo entelektyèl ak moun ki t ap fè règleman nan epòk la rantre nan rejim li an⁴⁷. Anpil nan moun sa yo te vin pran desepsyon lè yo

LACS_Vol3-5.indd 161 2/2/2016 10:43:22 AM

^{44.} Wè L.E. Henríquez Castillo, El caso dominicano-haitiano, La Opinión, 19 janvye 1929.

^{45.} An 1935, rapò bay popilasyon «Ayisyen» nan koloni nan nò fwontyè a te kat fwa plis popilsayon Dominiken an. Wè Rafael Carretero ak Francisco Read ki ekri Sekretè Travay, Agrikilti, Endistri ak Komès, 3 me 1935, no. 721, AGN, SA, leg. 209, 1935.

^{46.} Roorda, *The Dictator Next Door*, 27–62. Biografi Trujillo klasik la – yon istwa ki rich, men san referans – se pa Robert D. Crassweller a, *Trujillo: The Life and Times of a Caribbean Dictator* (New York: Macmillan, 1966).

^{47.} Sou wòl entelektyèl nan kòmansman rejim Trujillo a, wè Mateo, *Mito y cultura*, 21–63. Incháustegui, «El ideario de Rodó», 51–63; Céspedes, *El efecto Rodó*, 7–56; Francisco Antonio Avelino, *Las ideas políticas en Santo Domingo* (Santo Domingo: Ed. Arte y Cine, 1966); epi González, «Notas sobre el pensamiento», 14–15.

te konstate inegalite, echèk ak «denasyonalizasyon» chemen liberal klasik pou jwenn modènizasyon – sezi tè peyizan, monopòl etranje, manje ki te manke, ak yon leta ki pa t gen anpil pouvwa pou regilarize ekonomi a ak sosyete a – yo te devlope nan pwovens ki nan lès Dominikani kote plantasyon sik te pouse nan peryòd soti 1880 pou rive 1930. Paske yo te vle itilize pouvwa san parèy leta sa a te genyen pou reyalize objektif yo, manm kabinè sa yo te pwopoze yon lòt vèsyon mòdenizasyon ki te plizoumwen nasyonalis epi popilis ke Trujillo te adopte rapid rapid. Avèk yon politik agrè popilis, pwojè refòmis modènite sa a te pwomèt fòme yon baz sosyal peyizan pou rejim lan, ankouraje otonomi nasyonal nan agrikilti (ki te enpòtan anpil nan depresyon ekonomik global ane 1930 yo), epi ogmante lajan ki t ap rantre nan peyi a. Epitou, sa te pèmèt Trujillo fè pouvwa ak vizyon leta a rive kote li pa t janm rive anvan. Agrikiltè ki te tabli nan zòn riral yo te vin depann anpil sou distribisyon pasèl tè fiks, repatisyon èd ak irigasyon leta te konn fè. Sa te vin pèmet leta ogmante kontwòl li nan zòn riral yo, sou lavi nan zòn sa yo plis pase jan sa te ye lè peyizan te konn viv yon vi endepandan ki te baze sou lachas epi koupe ak boule pye bwa pou kreye espas pou agrikilti⁴⁸. Atravè refòm agrè a, leta nasyonal la, pandan Trujillo te sou pouvwa, te domestike yon peyizànri ki te rive evite kontwòl, taksasyon ak sipèvizyon leta pandan plizyè syèk anvan sa. Epi sa te vin ankouraje patisipasyon peyizan yo nan pwojè politik, kiltirèl ak ekonomik leta peyi a, nan obligasyon sivik epi rityèl gouvènans li. Kifè, pwojè modènizasyon refòmis Trujillo a te louvri vant andeyò a bay pouvwa ak otorite leta jan gouvènman dominiken ki te vin anvan yo te eseye, men pa t rive fè⁴⁹.

Fwontyè Ayisyen-Dominiken ki te tankou paswa a ak sosyete ki reyini de nasyon fwontyè a te reprezante yon fay pou nouvo rejim lan, pandan li t ap travay pou rale zòn riral yo nan espas vizyon a epimete yo sou kontwòl efektif leta santral la. Daprè Trujillo, pa t gen ankenn dout zòn fwontyè yo te bezwen yon pi gwo prezans leta, yon pwoblèm ke diskisyon san rete sou kesyon fwontyè

LACS_Vol3-5.indd 162 2/2/2016 10:43:23 AM

^{48.} Sou relasyon jeneral ant modènizasyon, «sedantarizasyon», ak fòmasyon leta a, wè James C. Scott, Seeing like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed (New Haven: Yale Univ. Press, 1998).

^{49.} Diskisyon sa a sou rejim Trujillo a develope plis nan Turits, Foundations of Despotism. Sou relasyon ant peyizan ak leta, wè tou Pedro L. San Miguel, Los campesinos del Cibao: Economía de mercado y transformación agraria en la República Dominicana, 1880–1960 (San Juan: Univ. de Puerto Rico, 1997); idem, El pasado relegado: Estudios sobre la historia agraria dominicana (Santo Domingo: Lib. La Trinitaria, 1999), sitou 142–46, 211–13; idem, «La ciudadadanía de Calibán»; epi Orlando Inoa, Estado y campesinos al inicio de la era de Trujillo (Santo Domingo: Lib. La Trinitaria, 1994). Sou fondasyon ideyolojik rejim Trujillo a, wè tou Rosario Espinal, Autoritarismo y democracia en la política dominicana (San José, Costa Rica: CAPEL, 1987); epi idem, «Indagaciones sobre el discurso trujillista y su incidencia en la política dominicana», Ciencia y Sociedad 12, no. 4 (1987); epi Jonathan Hartlyn, The Struggle for Democratic Politics in the Dominican Republic (Chapel Hill: Univ. of North Carolina Press, 1998), 45-52.

ak gouvènman ayisyen an nan kòmansman ane 1930 yo te vin rann pi grav⁵⁰. Trujillo te pè tou pou revolisyonè ki te an egzil yo pa t lanse yon envazyon apati fwontyè Ayiti-Dominikani an epi pou zòn nan pa t tounen yon pasaj fasil pouzam ilegal rantre Dominikani⁵¹. Nan yon pèspektiv militè, fwontyè a se te pwen fèb rejim lan vre. Volonte leta a te genyen depi lontan pou siveye fwontyè a epi kontròle rejyon an te entansifye tou pandan Trujillo t ap eseye domine ekonomi nasyonal la, pou l enpoze nouvo taks ak frè sou kòmes eksteryè, epi pou l fè promosyon endistri lokal ak pwogram sibstitisyon enpòtasyon ak gwo tarif⁵².

Efò Trujillo nan fòmasyon leta ak kontwòl politik nan zòn fwontyè a te ale nan menm sans ak enkyetid moun te kontinye genyen sou zafè «ayisyànizasyon» teritwa ak kilti nan zòn fwontyè a. Nou kapab wè sa nan premye politik rejim lan parapò a koloni bò fwontyè yo. An jeneral, kolonizasyon sou fwontyè a pa t jwe yon gwo ròl nan rejim Trujillo a ant 1930 ak 1937. Leta a pa t kreye okenn nouvo koloni nan rejyon an epi li te sèlman elaji yon sèl nan sa ki te egziste deja yo nan epòk sa a. Epi pandan rejim Trujillo a, kolonizasyon t ap tounen yon politik nasyonal plis ke yon politik pou fwontyè a. Pa t gen plis pase kèk milye «kolon» ewopeyen ki te vini (pi fò te abandone peyi a lè yo pa t jwenn ase sipò). Kolonizasyon an te plis sèvi kòm yon enstriman refòm agrè pou distribye tè bay peyizan dominiken epi modènize prodiksyon an⁵³. Malgre sa, menm nan epòk anvan masak la, sou rejim Trujillo a, pwogram kolonizasyon an te sèvi epi te bay nasyonalis ki kont Ayisyen an (ki te premye devlope li a) yon vwa⁵⁴. An 1935, editè jounal dominiken *Listín Diario* te fè konpliman pou kolonizasyon sou fwontyè a paske li te revalize objektif ofisyèl yo nan sa ki gen a wè ak prodiksyon, «sivilizasyon» ak «dominikanizasyon» an menm tan:

[Kolonizasyon] sou fwontyè a . . . pa t sèlman ogmante prodiksyon, epi bay abitan ki te konn ap flannen san direksyon, san Bondye, san lalwa, wode nan rejyon an, san travay, san fè anyen epi ap vòlè zefò travay lòt moun yon

LACS_Vol3-5.indd 163 2/2/2016 10:43:23 AM

^{50.} Dana G. Munro ki ekri Sekretè Deta a, 15 mas 1932, no. 346, GD 59, M 1272, woulo 32; César Tolentino, Sekretè Agrikilti, 18 desanm 1930, no. 2304, AGN, SA, leg. 111, 1935; epi Vega, *Trujillo y Haití*, 1: 122–133.

^{51.} Vega, Trujillo y Haití, 1: 54–59, 105–121, 148–157, 196–197.

^{52.} E. M. H., «Memorandum», 9 septanm 1938, GD 84, 710–800. 2, Korespondans ofisyèl, vol. 5; epi Lwa 391, 2 novanm. 1932, nan *Colección de leyes*. Wè tou Roberto Cassá, *Capitalismo y dictadura* (Santo Domingo: Univ. Autónoma de Santo Domingo, 1982).

^{53.} An jeneral, yo reprezante istwa kolonizasyon sou Trujillo mal, tankou yon pwojè esansyèlman pou promouvwa imigrasyon blan. Eksepsyon an se Inoa, *Estado y campesinos*, p. 157–180; epi San Miguel, *Los campesinos del Cibao*, 307-312. Wè tou Turits, *Foundations of Despotism*, sitou chapit 6.

^{54.} Reynaldo Valdez ki ekri Sekretè Enteryè, 4 jen 1937, no. 1211, AGN, SA, leg. 40,1937; Moisés García Mella, *Alrededor de los tratados de 1929 y 1935 con la República de Haití* (Ciudad Trujillo, Imp. Listín Diario, 1938), 6; epi Felix M. Nolasco, *Listín Diario*, 11 fevriye 1932, ki parèt ankò nan Vega, *Trujillo y Haití*, 1: 132–133.

lòt edikasyon. Li te leve yon mi tou ak yon idantite dominiken distenktif nan zòn ki te pi pre leta ayisyen an⁵⁵.

Itilize yon «idantite dominiken otantik» ak «trè distenktif» kòm referans kapab te kondane san l pa t di sa klè yon «idantite dominiken ki pa t otantik» sou fwontyè dominiken an – youn ki te genyen ladan li oubyen ki te pataje kèk karakteristik enpòtan ak Ayisyen yo. Dapre mwen, se pataj pratik kiltirèl sa a menm ant Ayisyen ak Dominiken ansanm ak kominote de idantite sa a «nan zòn ki te pi pre leta ayisyen an» ki te rann etabli kontwòl leta sou fwontyè a nesesè epi problematik pou Trujillo. Zafè yon sèl kilti a te vin yon problèm kritik pou leta Trujillo a ki te wè l tankou yon zouti nesesè pou make espas politik la epi ranfòse otorite politik la⁵⁶.

Sousi sou prezans Ayisyen nan zòn ki «pi pre leta ayisyen an» te parèt klè lè gouvènman Trujillo a te fonde koloni pou agrikilti Pedenales nan fwontyè sid la an 1931. Nan peryòd anvan masak la, rejim la sanble te plis konsène ak Ayisyen nan zòn kote te gen diskisyon ant de peyi yo sou limit fwontyè a. Pedenales te lakòz chire pit ki te pi long epi anvenime nan istwa fwontyè a. Tabli yon koloni la te te vin tounen sèl aksyon dramatik leta te pran kont Ayisyen yo anvan masak la⁵⁷. Pou fè plas pou koloni a, rejim la te bay moun ki te gen orijin ayisyen si mwa pou kite zòn lan epi te ofri yo yon ti sòm pou fè amelyorasyon. Minis zafè etranjè ayisyen an te plenyen bay otorite dominiken ak ameriken an 1932 dapre sa yo rapòte sòlda Dominiken te sezi byen «plizyè milye Ayisyen» ki t ap viv la depi plizyè jenerasyon⁵⁸.

Yo te sezi tou tout byen kèk moun ki te gen orijin ayisyen ki t ap viv epi travay nan koloni agrikòl leta sou fwontyè nò a, kote pa t gen okenn diskisyon sou limit fwontyè a, nan peryòd 1930–1937 la. Faktè tankou konfli endividyèl ak diskresyon lokal te gen gwo enfliyans sou zak sa yo, menm lè se sou lòd leta santral la yo t ap fèt. Operasyon sa a te konplike tou paske te gen anpil lide kontradiktwa sou idantite ayisyen ak dominiken. An 1934, yon administratè koloni Restauración nan zòn nò fwontyè a te deside mete Pierre Damus deyò apre yon diskisyon sou bèt ki te detwi rekòt Damus. Misye se te yon peyizan ki te fèt Ayiti epi ki te gen mwayen. Li ekri Trujillo yon lèt pou pwoteste kont desizyon gwo ponyèt sa a. Li te fini lèt li a konsa, «Se vre mwen se Ayisyen, men mwen

LACS_Vol3-5.indd 164 2/2/2016 10:43:23 AM

^{55. «}Editorial: Sobre las colonias agricolas», *Listín Diario*, 30 desanm 1935. Wè tou «La frontera dominicana comienza a ser lo que debe ser: Dominicanizante», *La Opinión*, 9 mas 1932.

^{56.} Anjeneral, anvi «pwoteje» fwontyè solid kapab fè eta modèn met opozisyon a melanj kiltirèl nan zòn fwontyè, menm lè yo aksepte l lòt kote. Wè Timothy Snyder, «"To resolve the Ukrainian Problem Once and for all": The Ethnic Cleansing of Ukrainians in Poland, 1943–1947», *Journal of Cold War Studies* 1, no. 2 (1999).

^{57.} Mensaje que el presidente de la República presenta al Congreso Nacional (Santo Domingo: Imp. La Cuna de América, 1912), vol. 7, 124–8; ak Vega, *Trujillo y Haití*, 1: 122–133.

^{58.} Vega, *Trujillo y Haití*, 1: 131; epi Luis Ortiz Matos ki ekri Sekretè Agrikilti, 25 oktòb 1962, AGN, SA, leg. 1820, 1963.

suiv lwa yo epi m gen yon madanm dominikèn»⁵⁹. Kòm repons, chèf kolonizasyon an, Francisco Read, te rekòmande pou yo bay Damus yon ane pou l fè rekòt anvan yo fòse l kite koloni a. Read te pwopoze tou, paske Damus te konn «travay di epi li te marye ak yon fanm dominikèn, yo kapab ofri li yon mòso tè nan koloni Jamao oubyen Pedro Sánchez, ki pa t sou fwontyè a». Li parèt klè ke Read te vle ede yon agrikiltè ki te bay bon rannman epi li te konprann ke objektif ekspilsyon Ayisyen yo kòm yon bagay ki te sèlman konsène zòn fwontyè a ak pwoblèm limit fwontyè⁶⁰. Nan yon lòt ka, yon ofisyèl vil fwontyè Bánica a te montre yon kritè nasyonal olye de orijin pou l tabli kilès ki te Ayisyen. An 1936, li te di san pwoblèm, «Twaka lokatè nou bay tè nan seksyon an se Ayisyen yo ye, men yo te fèt nan peyi a, se sa ki fè nou konsidere yo kòm Dominiken epi se sa ki fè nou deside ba yo tè»⁶¹.

Ki fè premye règ leta Trujillo a nan zafè fwontyè te kite yon pòt ouvè pou entèpretasyon ak diskresyon lokal. Te menm te gen posibilite yo te fè eskpre yo kite règ qyo vag kòm te gen enterè ak ideyoloji ki te an konpetisyon anndan leta a ke Trujillo potko pare pou l te rezoud. Lefèt Trujillo entegre nan rejim li an plizyè òm deta elit ak gwo entelektyèl nasyon an, li te vin genyen avèk li yon seri pansè ki pa t vle wè Ayisyen, sitou Joaquín Balaguer, Julio Ortega Frier, epi pi devan Manuel Arturo Peña Battle, ki t ap vin okipe plizyè pòs enpòtan nan rejim la. Nèg sa yo te fè pati yon ti elit nan epòk Trujillo a: yo te idantifye kòm blan, yo te edike nan inivèsite etranje, epi, sof Balaguer, yo te manm klas boujwa nan vil Santiago ak Santo Domingo. Epitou, yo tout te fèt lè syèk la t ap chanje epi yo te resevwa edikasyon nan yon epòk kote diskou syantifik rasis t ap fè anpil bwi nan Amerik yo epi an Ewòp⁶². Boure ak lide rasis ak kiltiralis, pa gen dout gwoup pansè ak fonksyonè ki pa t vle wè Ayisyen sa yote wè mete « Ayisyen » deyò olye pou ta asimile oubyen enkòpore yo kòm yon solisyon kont menas rasyal, kiltirèl, teritoryal ak politik yo te swadizan poze pou nasyon dominiken an63.

LACS_Vol3-5.indd 165 2/2/2016 10:43:23 AM

^{59.} Pierre Larrochel Damus ki ekri Trujillo, 9 septanm 1934, AGN, SA, leg. 182, s.d.; epi Damus ki ekri Sekretè Agrikilti, 25 septanm 1934, AGN, SA, leg. 182, n.d.

^{60.} Francisco Read ki ekri Sekretè Agrikilti, 5 Oktòb 1934, no. 753, AGN, SA, leg. 181, 1934.

^{61.} Alcibíades Ogando R. ki ekri Sipèvizè Konsèy Agrikilti, 17 avril 1936, no. 25, AGN, SA, leg. 2, 1936.

^{62.} Wè Nancy Leys Stepan, "The Hour of Eugenics": Race, Gender, and Nation in Latin America (New York: Cornell Univ. Press, 1991); Matthew Frye Jacobson, Barbarian Virtues: The United States Encounters Foreign Peoples at Home and Abroad, 1876–1917 (New York: Hill and Wang, 2000); epi Mark Mazower, Dark Continent: Europe's Twentieth Century (New York: A. A. Knopf, 1999), chapit 3.

^{63.} Sou entelektyèl Dominiken anti-Ayisyen ventyèm syèk la, wè Pedro L. San Miguel, *La isla imaginada: Historia, identidad y utopia en la Española* (San Juan: Isla Negra, 1997) 61–100; Michiel Baud, «"Constitutionally White": The Forging of a National Identity in the Dominican Republic», nan *Ethnicity in the Caribbean: Essays in Honor of Harry Hoetink*, ed. Gert Oostindie (London: Macmillan Caribbean, 1996); Raymundo González, *Peña Batlle y su concepto historico de la nación dominicana, Annuario de Estudios Americanos* 48 (1991); epi Mateo, Mito y cultura, sitou 127–183.

Nan kòmansman an, leta Trujillo a te sanble te akspete yon apwòch kote yo te entegre Ayisyen pou yo te ka nasyonalize fwontyè a epi kreye yon idantite etnik Dominiken pou nasyon an. Menm si se pa t yon politik santral oubyen youn ki te fè anpil bri, rejim lan te pran mezi klè, nan epòk anvan 1937 la, pou l te entegre moun ki te gen orijin ayisyen (tankou moun ki te gen orijin dominiken) sou fwontyè a nan yon kilti ak sosyete iben dominiken gras ak entwodiksyon senbòl nasyonal, enpozisyon panyòl standa, epi pèfòmans nasyonalite dominiken an. Gouvènman an te chanje plizyè douzèn non ayisyen ak franse vil sou fwontyè a, rivyè ak menm ti kouran dlo pou non panyòl⁶⁴. Rejim Trujillo a te bay Legliz katolik ki te fèb sou fwontyè a jarèt tou. An 1935, achevèk Santo Domingo a te siyen yon akò ak Ministè Enteryè a pou voye yon misyon nan zòn fwontyè a. Anplis maryaj, batèm, ak pwopaje doktrin kretyen an, Misyon Fwontyè Sent Inyas de Loyola te selebre fèt nasyonal, san konte fèt Trujillo ak Jou Byenfetè a⁶⁵. Se konsa soti 1932 rive 1935, gouvènman an te mete bon kou lekòl piblik anplis nan zòn fwontyè a (nan sid ak nan nò) epi te tabli yon pwogram espesyal ki te met aksan sou panyòl standa ak senbòl epi istwa nasyonal la66. Listín Diario te rapòte ke pwogram sa a te fèt pou «mete fren nan enfliyans denasyonalizan lang peyi ak koutim a kote a» epi pou ankouraje « lanmou pou tè, lang [ak] koutim » Dominikani⁶⁷. Anpil nan timoun ki te frekante nouvo lekòl sa yo te gen orijin ayisyen. Kidonk Trujillo li menm ki te yon desandan ayisyen⁶⁸, te apiye politik pou ankouraje moun orijin ayisyen idantifye tèt yo kòm sitwayen dominiken ak sijè rejim la.

Menm moun ki te gen orijin ayisyen yo te sonje jan yo te konn jwe nan pyès teyat pou montre nasyonalite dominiken yo ak lwayote yo pou Trujillo nan ane anvan masak la sou fwontyè Dominiken a n. Ercilia Guerrier, yon granmoun ayisyen ki te rete nan Restauración, yon vil dominiken sou fwontyè a anvan masak la, sonje jan, lè l te timoun, li menm ak kamarad li nan lekòl primè te fè pèfòmans pou Trujillo:

Lè Prezidan Trujillo fè sa li parèt, timoun lekòl, mwen kanpe, mwen te kanpe sou [ti] yon ti anwo tab tè [le ka tab la konsa], li fè sa li parèt, ou fè sa ou salye l, lè ou fè sa ou salye l, ou di l, ou fè sa, ou di l: «Generalísimo Rafael Leonidas Trujillo Molina», ou di «Jefe benefactor de la patria . . . la

LACS_Vol3-5.indd 166 2/2/2016 10:43:23 AM

^{64. «}Los nombres de poblaciones y ríos o arroyos fronterizos son cambiados por dominicanos», *La Opinión*, 3 septanm, 1931: epi «Nombres de cuidades y aldeas que han sido substituidos por otros nombres», *Revista de Educación* 7, no. 25 (1935): 68–69.

^{65.} Sáez, *Los Jesuitas*, 53–55.

^{66. «}La política escolar del honorable presidente Trujillo», *Revista de Educación* 7, no. 28 (1935): 21.

^{67. «}Notable plan de estudios para las escuelas fronterizas», *Listín Diario*, 30 janvye 1935; «Editorial: Plan de estudios para las escuelas fronterizas», ibid. 31 janvye 1935.

^{68.} Granmè Trujillo bò manman, Luisa Erciná Chevalier, se te yon ayisyèn.

patria de Duarte . . . Te proclamo 'jefe vitalicio . . . Te bendice Dios». [Chèf, Byenfetè Patri a, Patri Duarte a . . . Mwen pwoklame w Chèf avi . . . Bondye beni w.] Se sa m te resite pou msye, se sa mwen menm mwen te resite sou tab la pou misye, wi, mwen menm ki te resite l, epi lè fini, li ba ou lanmen, epi fini si l ap fè ou yon kado, yon ti ven san goud, epi li lonje l ba ou, epi timoun lekòl sa pase, lòt vini⁶⁹.

Siman li te sonje ochan sa a akòz de jan li ironik. Anvan masak la, Trujillo pa t prezante tèt li bay moun ki te gen orijin ayisyen tankou yon tiran ki pa t vle wè Ayisyen epi ki te vle elimine yo, men tankou yon dirijan ki t ap bay proteksyon leta ak asistans (fè yo jwenn tè) pou moun ki te pote lwayote politik, prodiksyon agrikòl, epi taks bay rejim la. Yon lòt refije Ayisyen, Isil Nicolas, ki te fèt Cola Grande bò Dajabón, te sonje pawòl Trujillo nan youn nan vizit li te fè Dajabón nan kòmanse ane 1930 yo:

Li di nou, nanpwen diferans, Ayisyen ak Panyòl pa genyen diferans, se menm san ki fè nou tout, li di nou, men lè sa li pote, menm yon kenz, ven, trant kamyon zam, zouti, manchèt, wou, koulin, pikwa, rato, eksetera. Li di se pou nou fè jaden li separe. [...] Ou kapab pran tè a kote ou jwenn, men, li ba li yon kondisyon, li di se pou chak sitwayen genyen trant *tareas*, trant *tareas* pou travay nèt⁷⁰.

Lè yo te mande l ebyen poukisa Trujillo te bay lòd fè masak la, Nicolas te reponn: «Sa se preske yon mistè wi. Se bagay pou nou mande Bondye pou nou te wè ankò, non?»⁷¹

Kidonk tout mezi nasyonalis kont Ayisyen ki t ap fèt nan kòmansman reny Trujillo a yo te fèt on lè konsa epi yo te kontradiktwa. Menm si te gen yon diskou sou yon ideyoloji nasyonalis ki soude rejim Trujillo a, yo potko antann yo sou kijan pou yo te rive konstwi yon nasyon Dominiken ki pi fò. Epi sa ki te pi remakab pase mezi kont Ayisyen leta Trujillo a te konn pran okòmansman yo, se jis ki bò Trujillo te rive, devan tout moun, pou li te pase sou silans epi inyore gwo diskou kont Ayisyen anpil nan konseye l yo ak pi gwo entelektyèl peyi at ap fè pandan lane sa yo.

Pandan rejim li a, pandan plizye lane avan masak la, Trujillo te montre endepandans li tou parapòak pansè ki te kont Ayisyen yo nan jan li te travay pou tabli bon jan relasyon zanmitay ak kolaborasyon ant Ayiti ak Dominikani, yon bagay ki pa t janm gen anvan. An 1936, apre 250 lane konfli, de leta yo

LACS_Vol3-5.indd 167 2/2/2016 10:43:23 AM

^{69.} Juan Pablo Duarte te lidè mouvman pou Dominikani pran lendepandans li parapòa Ayiti an 1844. Guerrier, entèvyou.

^{70.} Isil Nicolas, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Wánament, 1988.

^{71.} Ibid.

te resi rezoud pwoblèm demakasyon fwontyè ant Ayiti ak Dominikani an⁷². Rezolisyon sa a te deklanche yon seri anons san rete nan laprès dominiken Trujillo te kontwole a, ki te kòmanse an 1934 epi kontinye jis lè masak la, sou jan relasyon politik ak kiltirèl ant Ayiti ak Dominikani te sere epi chita sou baz zanmitay. Apre yo te fin mete yo dakò sou fwontyè a, prezidan Ayisyen Sténio Vincent te chanje non Gran ri Pòtoprens pou l rele li «Avenue President Trujillo», anmenmtan tou, Trujillo te batize wout nan nò fwontyè ant Monte Cristi ak Dajabón «Carretera Vincent». Apenn si mwa anvan masak la, editè jounal kotidyen, *La Opinión* te deklare:

Nouvo jenerasyon an pa sonje . . . ansyen pwoblèm [ant Ayiti ak Dominikani]. Kè ak lespri jenès sa yo kiltive nan yon lòt epòk, erezman, lè de peyi ki sou zile sispann viv tankou advèsè pou yo te viv tankou frè, . . . Jou a ta dwe vini lè; menm lè yo chak gen pèsonalite pa yo, Ayiti ak Dominikani sou plan sosyal ap tankou yon sèl peyi, yon sèl kay, kote tout moun ka travèse tout lajè [zile a]san pwoblèm⁷³.

Nan ane anvan masak yo, Trujillo te chèche pou li jwenn sipò moun Ayiti tou. Nan sans sa a, li te bay atis, entelektyèl, lidè politik ak jounal ayisyen sipò finansye. Li te fè tou pwopagann sou devlopman ekonomik nan Dominikani epi li te fè vizit ofisyèl Ayiti kote li te bay foul la kado ak foto tèt li, deklare jan l te renmen pèp ayisyen an, monte on sèn kote li bo drapo ayisyen an.74 Lè nou gade dèyè, sa ki ka plis fè n sezi, laprès ayisyen, ansanm ak laprès dominiken te rapòte ke prezidan Dominiken an te rekonèt zansèt ayisyen li avèk fyète⁷⁵. Sanble efò li te fè pou l te tabli bon relasyon ak Ayiti epi pou l te rantre nan bon gras elit ayisyen an, se te yon fason pou l te gen kontwòl sou leta ak pèp ayisyen an. Istoryen Ayisyen Roger Dorsinville eksplike: «Bon, à une certaine époque [gen yon epòk], msye te vle genyen lelit ayisyen avèk li. Li fè anpil demach pou li genyen entèlektyèl avèk li, voye chèche, faciliter les voyages pour les hommes d'affaires haïtiens [fasilite vwayaj pou biznismèn ayisyen], pou tout ayisyen ki te genyen yon sèten non, yon sèten prestij, de grands écrivains tels que Léon Laleau [gwo ekriven tankou Léon Laleau], moun sa yo, fasilite yo pou yo vini, les grandes familles, justement [gwo fanmi yo], ki te alye yo aux familles dominicaines [ak fanmi dominiken yo], tankou fanmi les Chevalier, fasilite yo pou yo genyen des échanges [echanj antre yo], alò se epòk sa ke w ap pale a, donk epòk sa a, vrèman, nou toujou panse ke msye te genyen yon ide pou li etann pouvwa

LACS_Vol3-5.indd 168 2/2/2016 10:43:23 AM

^{72.} Jean Ghasmann Bissainthe, Perfil de dos naciones en la Española (Santo Domingo: n. p., 1998); epi Vega, Trujillo y Haití, 1: 224–32.

^{73. «}Editorial», La Opinión, 14 avril 1937.

^{74. «}Chronique», Le Temps, Port-au-Prince, 14 mas 1936; ak Crassweller, Trujillo, 153-63.

^{75.14} mas, 1936, *La Croisade*, ki parèt ankò nan «Los Presidentes Vincent y Trujillo: Dos soldados de la Paz Americana», *Listín Diario*, 28 mas 1936.

li sou tout il la, *mais en faisant accepter, en faisant accepter son pouvoir*[men, pandan li t ap fè moun aksepte pouvwa li]»⁷⁶. Efò pou «rann» pouvwa Trujillo a «akseptab» nan je elit ayisyen yo ak tout lòt diskou ak strateji vizavi Ayiti ki pa t klè epi ki te kontradiktwa nan premye lane Trujillo yo t ap kreye yon gwo kontras ak rayisman kont Ayisyen ofisyèl ki te blayi toupatou apre Trujillo te bay lòd pou masak la an 1937.

Relasyon zanmitay ak Ayiti pa t vle di rejim lan pa t ap chèche rann fwontyè ant de peyi yo pi solid an menm tan. Okontrè, gen siy ki montre ke Trujillo te vle pou akò 1936 la ki te demake limit fwontyè a ak Ayiti siyale fen komès ilegal epi ofinal mete yon fen nan mouvman moun ki t ap travèse fwontyè a san sipèvizyon⁷⁷. Men paske zòn fwontyè a se te yon melanj de pèp ki te pataje de lang ak de kilti epitou paske popilasyon an te gen abitid ale vini sou fwontyè a pou rezon sosyal ak ekonomik, sa te toujou antravè efò leta t ap fè pou l enpoze yon fwontyè strik. Rezo popilè ki travèse de nasyon yo ak enfrastrikti ki te fèb sou toulède bò fwontyè a te met ansanm pou mete fren nan jefò leta pou rapouswiv gwoup rebèl ak egzile san konte vòlè ak moun ki t ap fè kontrebann bèf⁷⁸. Kilti ki travèse de pèp la, ak, espesyalman, fason moun te sèvi ak Kreyòl ayisyen anpil la, te bay leta nasyonal la pwoblèm pou l veye, entèprete epi kontwole lavi sou fwontyè a. Epi tou, abitan fwontyè a te gen twòp entèrè pèsonèl ak ekonomik nan monn sa a ki reyini de pèp yo ak de bò fwontyè a pou yo ta pote kole nan jefò ofisyèl yo pou fèmen fwontyè a. Dominiken ki t ap ekspòte bèf ak agrikilti ansanm ak rezidan fwontyè a anjeneral ki te konte sou Ayiti pou pwodui ki pa t chè, tankou rad, te reziste jefò leta a pou kontwole epi mete taks sou komès ak Ayiti anpil. Met sou sa, restriksyon sou komès, nouvo frè pou paspò epi règ ki te mande Dominiken pou yo te mande pèmisyon pou yo te vwayaje al Ayiti epi pou Ayisyen vwayaje vin Dominikani te fè moun yo plenyen anpil bay gouvènman an. Ni moun orijin dominiken, ni moun orijin ayisyen sou fwontyè dominiken an pa t vle sispann jan yo te konn travèse fwontyè a souvan pou vizite zanmi, fanmi, asosye nan biznis, ak mache an Ayiti. Pou moun ki te abite sou fwontyè a, jefò leta a pou rann fwontyèa pi solid pa t nan enterè yo epi pa t gen ni sans ni lejitimite⁷⁹. Kidonk, pou lidè gouvènman an, epi pou Trujillo tou, li te ka sanble ke pou rann fwontyè ant Ayiti ak Domini-

LACS_Vol3-5.indd 169 2/2/2016 10:43:23 AM

^{76.} Roger Dorsinville, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Pòtoprens, 1988.

^{77.} Wè ti komik nan La Tribuna, 26 me 1937.

^{78.} Baud, *Una frontera para cruzar*, 20–21. Sou kontrebann ki souvan kache kòm «vòl», wè Utley ak Miller, *Agreement respecting Border Troubles*.

^{79.} Rafael Merens Montes ki ekri Sekretè Agrikilti, 16 janvye 1934, SA, leg. 181, 1934; Paulino Vásquez ki ekri Sekretè Agrikilti, 6 me 1935, no. 84; Emilio Ramírez ki ekri Trujillo, 14 me 1935, AGN, SA, leg. 207; Miguel Lama ki ekri Sekretè Agrikilti, 17 me 1935, AGN, SA, leg. 207; Vincente Tolentino ki ekri Sekretè Prezidans lan, 18 me 1935, no. 2478, AGN, SA, leg. 207; epi Amado Gómez ki ekri Trujillo, 26 jen 1935, AGN, SA, leg. 207, 1935. Wè tou Utley ak Miller, «Agreement respecting Border Troubles»; Prestol Castillo, *El masacre se pasa a pie*, 92; Baud, «Una frontera para cruzar», 17; idem, «Una frontera-refugio», 51–52; epi Manuel de Jesús Rodríguez, «Nuestras fronteras», *La Voz del Sur*, 1 oktòb 1910.

170

kania pi solid rapid rapid, fòk yo te kreye yon fwontyè tou ant moun ki te gen orijin ayisyen ak moun ki te gen orijin dominiken sou fwontyè a.

Masak Ayisyen an

Monn fwontyè a kote moun pa t ka imajine kontwòl fwontyè a ni pa t vle l tou, kote moun pa t ka imajine yon nasyon kote tout moun te pataje yon sèl gwoup etnik ak kilti, te efondre apre masak Ayisyen yo. Masak sa a te deklanche apre yon toune byen long Trujillo te fè nan rejyon an ki te kòmanse an out 1937. Trujillo te fè vwayaj la sou cheval ak milèt nan tout mwatye nò peyi a, nan rejyon sant Cibao a ki te rich ak zòn fwontyè nò yo. Lè li fè tou pwovens sa yo, ki tradisyonèlman te abitye reziste santralizasyon politik plis pase lòt zòn yo, Trujillo te montre jan li te deside pou ranfòse pouvwa politik nan moman an. Cibao te yon zòn kote te gen anpil rivalite ant elit la ak Trujillo nan ane sa yo. Epi poutèt fwontyè nò a depi lontan te yon zòn ki te gen yon tradisyon otonòm epi yon kote caudillo lokal yo te jwenn refij, legasyon Etazini nan Sen Domeng te panse ke Trujillo te fè toune out 1937 la nan objektif pou «kraze opozisyon»⁸⁰. Menm jan ak toune sou fwontyè ki te fèt anvan yo, Trujillo te bay lanmen epi distribye manje ak lajan; li te al nan fèt ak dans ki te fèt pou li, li te fè anpil efò pou l jwenn lwayote politik nan anpil zòn ki te gen abitid fè rezistans ak otorite leta⁸¹. Men, pèsonn pa ta ka prevwa jan toune sa a ta pral fini. 2 oktòb 1937, pandan yon dans ki te fèt pou Trujillo nan Dajabón, li deklare: « Pandan plizyè mwa, mwen vwayaje epi travèse fwontyè a nan tout sans mo a. Mwen wè, envèstige epi poze kesyon sou bezwen popilasyon an. Tout Dominiken ki t ap plenyen akòz move zak Ayisyen k ap viv pami yo: vòl bèf, provizyon, fwi, elatriye, epi ki pa t kapab jwi pwodui travay yo te founi, mwen te reponn: «M ap regle sa». E nou deja komanse rezoud pwoblem lan. Kote m ap pale la a twasan Ayisyen mouri nan Banica. Solisyon sa a pwal kontinye »82. Selon eksplikasyon l, Trujillo te bay lòd fè masak la kòm yon repons pou Ayisyen ki t ap viv Dominikani e ki t ap vòlè bèf ak piye rekòt. Se te premye nan yon seri rasyonalizasyon ki pa t sispann chanje kote masak la te mal reprezante tankou yon bagay ki te soti nan konfli lokal ant Dominiken ak Ayisyen sou fwontyè a.

Kèk Ayisyen te tande pawòl Trujillo yo epi te deside chape poul yo. Gen lòt ki te gentan met deyò lè yo te pran nouvèl premye asasina yo ki te fèt nan fen septanm⁸³. Gen kèk moun ki sonje yo te wè plizyè siy ki fè yo konprann yon move

LACS_Vol3-5.indd 170 2/2/2016 10:43:23 AM

^{80.} Franklin Atwood ki ekri Sekretè deta, 15 septanm 1937, no. 4021, GD 84, 800-801, 2.

^{81.} Guerrier, entèvyou; Díaz, entèvyou.

^{82.} Jan, Collecta IV, 82-83.

^{83.} Cuello, Documentos, 61; ak Temwayaj Parchide Pierre ak Cime Jean, Wánament, 3 oktòb 1937, GD 84, 800-D.

bagay ta pral pase. Men pifò pa t ka kwè, epi yo te gen twòp enterè la pou leve kite kay yo, kominote yo ak rekòt yo pou yon bagay ki te sanble terib, men tou te sanble rimè san sans. Poutan, 5 oktòb 1937, rimè sa yo te konfime apre yon ofisyèl Etazini nan Dajabónte bay yon rapò malouk. Plis pase 2000 moun ki te gen orijin ayisyen te travèse rantre Ayiti soti nan zòn fwontyè Dominiken nan nò a. Se pa mete yo te mete yo deyò ak fòs, men yo t ap sove pito anba gwoup solda dominiken ki t ap touye moun ki gen orijin ayisyen. Yo te gentan touye kèk 500 nan sèl Dajabón⁸⁴.

Kèk Dominiken nan nò fwontyè a sonje ke nan yon premye tan yo, yo te bay Ayisyen yo yon jou pou yo ale, epi nan kèk ka, yo te koke kadav Ayisyen yo kote tout moun te ka wè yo, tankou nan antre vil kòm yon avètisman pou lòt yo. Epi, pandan premye jou masak la, Ayisyen ki te rive nan fwontyè a te gen dwa pou travèse pon nan pòs ofisyèl la pou al Ayiti. Men 5 oktòb, fwontyè a te fèmen. Apre sa, moun ki t ap sove yo te oblije travèse rivyè Masak apye pandan yo t ap evite zòn kote militè yo t ap touye Ayisyen sistematikman sou rivaj lès rivyè a⁸⁵.

Yo te pran anpil Ayisyen pandan yo t ap eseye sove. Nan entèvyou ak refije nan Dosmon – yon koloni bò Wànament ki te tabli pou moun ki te fui masak la – yon madanm te sonje ak anpil detay lè fanmi l k te fèt Dominikani t ap eseye sove. Ou te ka wè sikatris sou zepòl li ak kou li pandan l ap rakonte:

Nan demen a 4è di maten tout moun leve yo mete makout yo derape y ap vini isit Ayiti. Epi pandan nou nan wout la kèk Dominiken di nou pinga nou pase . . . , pase pa anwo. Y ap touye moun –Lagzavon -- epi yo di nou yo p ap pase nan lòt wout, se Lagzavon pou yo pase. Lè nou rive nan Savann Lagzavon, nou wè yon bann *guardia* [solda]. Lè m wè sa, mwen di «Manman, nou pral mouri, wi!» Manman di, pe bouch, li gade Guardia yo di «Está preso!» «está preso!» [«Nou arete!»] yon guardia ap pase sou yon cheval avèk yon kòd pou mare moun. Epi li wè sèl mare moun twòp moun a va kouri, epi li kòmanse touye, lage anba nan yon twou. Li touye tout moun, se mwen yon sèl ki sove, yo te kwè m te mouri paske yo te ban m anpil kout kouto. Apre tout tribilasyon Bondye fè m pa mouri. . . . Nou te 28 nan fanmi a. Mwen menm yon sèl kou timoun ki sove⁸⁶.

Dokiman montre kijan nan lòt ka twoup dominiken te chèche twonpe moun yo te sible pou touye yo nan nye entansyon asasen leta a, epi fè sanblan tout bagay te nòmal, siman pou evite panik epi pou moun yo pa t panike epi eseye sove. Gen sòlda ki te mennen anpil viktim sou fwontyè ak lide yo ta pral voye

LACS_Vol3-5.indd 171 2/2/2016 10:43:23 AM

^{84.} Isidro Medina ki ekri Thomas Norris, 5 oktòb 1937, GD 84, 800-D.

^{85.} Sof lè m endike yon lòt bagay, deskripsyon masak la soti nan entèvyou ki te fèt ni Ayiti ni Dominikani, 1987–88.

^{86.} Irelia Pierre, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Dosmon, 1988.

yo Ayiti. Gen kèk ka kote yo te menm prepare papye depòtasyon⁸⁷. Apre sa, Guardia a di moun yo t ap depòte yo ke yo te twòp pou yo travèse pon an, donk yo t ap oblije fè plizyè gwoup kat ou sis pou yo kondwi yo nan bwa pou rive nan rivyè a. Lè yo rive nan bwa a, yo te touye pifò nan yo. Yo di fanm ak timoun te gen mwens chans sove pase gason, donk se yo ki te plis viktim⁸⁸. Nan lòt ka, solda te rele Ayisyen vin nan reyinyon epi di yo pa okiperimè sou depòtasyon. Yo di twoup yo te anonse yo Trujillo te vle yo kontinye travay tè a. Yon gwoup yon 50 guardia, genyen nan yo k te abiye an sivil, sèkle epi touye Ayisyen k te la yo⁸⁹. Tout twonpri sa yo te pèmèt yo touye plis moun pi vit. Si se pa t sa, lame Trujillo a, ki te gen kèk 3000 twoup aktif ak petèt 12000 sivil ki te antrene te ka pa rive touye tout kantite Ayisyen sa yo ki te epapiye nan zòn andeyò yo. Anpil lòt ta gentan sove travèse fwontyè a⁹⁰.

Yo pa t tire anpil Ayisyen, sof sa yo te touye pandan yo t ap eseye sove yo. Se ak manchèt, bayonèt ak baton yo te sèvi pito. Sa fè nou konprann Trujillo te vle bay enpresyon se te yon konfli popilè, oubyen li te vle gen posibilite nye se leta ki te komèt jenosid sa a, menm si li t ap enposib pou fè moun kwè sa. Masak la te pi sanble zèv sivil pase militè piske pa t gen tire. Konsa tou, te gen mwens bwi ki te kapab avèti plis Ayisyen, epi bay yo rezon kouri sove.

Solda ki te komèt gwo zak sasinay sa a te fin kraze koutim gwoup etnikak idantite ki te tabli nan monn fwontyè a anvan masak la, kote yo te plizoumwen aksepte Ayisyen ki te fèt Dominkani kòm sitwayen dominiken epi manm yon kominote nasyonal ki te gen plizyè orijin ak kilti. Lide ak pratik yon nasyon ki te gen plizyè gwoup etnik te klè nan temwayaj anpil granmoun dominiken. Lè nou te mande yo kijan yo te idantifye Ayisyen yo lè sasisay la, Lolo, ki te alcalde pedáneo (chèf vilaj) Restauración lè masak la te reponn ak yon kontras ant pratik idantifikasyon anvan epi apre masak la: «Te gen anpil ke yo pa t konnen. Men si yo te gen batistè yo, yo te prezante l. Men isit la yo pa t gade bagay konsa. Si yo te gade sa, tout Ayisyen isit la yo t ap rete paske yo te rekonèt tout [kòm sitwayen dominiken]. Se sèlman granmoun yo ki te Ayisyen. Sa yo te met deyò an 1937 yo pa t Ayisyen. Pifò te sitwayen dominiken»⁹¹. Menm jan an, youn nan Ayisyen-Dominiken sa yo, Sus Jonapas, te sonje jan yon sètifika batèm ki te montre ou te fèt Dominikani te ka fè w pa peye taks migrasyon an, men « lè yo vini pou yo touye moun, yo pa t konnen afè batistè ankò »92. Yon lòt Ayisyen ki te fèt Dominikani, Emanuel Cour, yon pwofesè lekòl ki te abite Wànament

LACS_Vol3-5.indd 172 2/2/2016 10:43:23 AM

^{87.} Norweb ki ekri Sekretè deta, 11 oktòb 1937, no. 16, GD 84, 800-D; Howard Eager, Letnan Kolonèl, Biwo Zafè Zile, Memorandum for the Chief, Military Intelligence Division, G-2; Subject: Haitian-Dominican Incident, s.d., GD 165, Dosye Rej.

^{88.} Bilïn, entèvyou. Wè tou Goodwin, memorandum, 6 novanm 1937, RG 84, 800-D.

 $^{89.\,\}mathrm{M.J.}$ Perry ki ekri Adjwen Reprezantan Fiskal, «Frontier Inspection, 5 to 7 Nov. 1937», GD $84,800\text{-}\mathrm{D}.$

^{90.} Rapò Enfòmasyon Militè Ameriken, 1 novanm 1938, GD 165. Dosye Rej.

^{91.} Lolo, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Restauración, 1988.

^{92.} Sus Jonapas, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Dosmon, 1988.

an 1988 epi ki te gen 15 lane lè masak la sonje, « Sa ki te vini sot Ayiti tou gwo granmoun, yo rete ak tout non ayisyen yo. Sa ki vin fèt, se non panyòl pou yo genyen, ki genyen nesans yo lòtbò a, yo se Dominiken. Alò se lè kouto a vini parèt, yo pa fè eksepsyon ankò »93. Fèt Dominikani (oubyen sanble ou te fèt la), ki te yon faktè detèminan ki te pemèt moun ki te gen orijin ayisyen fè pati nasyon dominiken an anvan masak sou fwontyè a, te vin pa gen okenn enpòtans ankò. Inite militè yo ki te sot lòt kote epi ki te lan tèt operasyon jenosid la te imajine epi enpoze yon distenksyon total kapital ant Ayisyen ak Dominiken nan yon sosyete sou fwontyè a kote anpil moun te gen diferan idantite nasyonal ak orijin ansanm ak plizyè kilti epi te fè pati gwoup etnik ki te melanje.

Malgre sa, baz lame jenosid Trujillo a te sèvi pou tabli distenksyon total kapital ant «Ayisyen» ak «Dominiken» pa t evidan. Eske Ayisyen ki te gen fanmi ki t ap viv Dominikani depi plizyè jenerasyon epi ki te pale panyòl kouràmante «Ayisyen» toujou?94 Epi, kijan pou yo ta idantifye pitit yon Ayisyen ak yon Dominiken? Ke Guardia te sèvi ak prononsyasyon panyòl kòm yon swadizan tès detèminan pou deside kiyès ki te «Ayisyen» rete nan memwa. Anpil sòlda te konn mande moun yo te pran yo pou yo di perejil (pèsi), tijera (sizo), oubyen kèk lòt mo ak lèt «r». Yo te reprezante swadizan enkapasite pou prononse «r» panyòl la tankou yon fason pou endike idantite ayisyen. Yo kapab te prete pratik sa a nan men gad lokal ki te sèvi avè l anvan sa pou dètemine si moun orijin ayisyen t ap oblije peye taks migrasyon anyèl la (kòm papye sou kote moun te fèt pa t toujou disponib). Yo te konsidere moun ki prononse «r» la klè kòm moun ki te fèt nan peyi a epi yo pa t ap mande l taks. Ercilia Guerrier, ki te abite Restauración, sonje lè sòlda Dominiken te konn kanpe l anvan masak la pou verifye si imigran te peye taks yo: «Ou a pral nan mache, ou pral Loma de Cabrera, ou jwenn ake gad yo, yo di w, "Madanm, párate allí (kanpe la-a)". Ou fè sa wkanpe. "Diga perejil (di perejil)". Ou di "Perejil, perejil, perejil!" "Digaclaro (di claro) ", "Claro, claro!" ». Lè nou mande l si l te janm nesesè pou w te bay yon batistè oubyen sètifika batèm pou evite taks imigrasyon an, Guerrier reponn, «Depi ou di l ["perejil" oubyen "claro"], yo di se panyòl ou ye»95. Konsa, lè yo pa t gen papye pou montre ke yo te fèt Dominikani, kapasite yo pou pale panyòl te pemèt anpil desandan Ayisyen pase pou sitwayen dominiken. Jonapas te sonje tou, «Depi ou byen konnen pale dominiken byen, [Dominiken] di ou ke ou pa Ayisyen»96.

Anvan masak la, *guardia* lokal la te sèvi ak tès «perejil» la pou fè diferans ant Ayisyen ki te fenk rive lòt bò a ak Ayisyen ki te fin asimile epi ke yo te konsidere kòm sitwayen dominiken. Men, pandan masak la, twoup nasyonal yo te sèvi ak menm tès sa a pou yo te eseye fè distenksyon ant «Ayisyen» ak «Domi-

^{93.} Emanuel Cour, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Wànament, 1988.

^{94.} Wè Vega, Trujillo y Haití, 1: 337.

^{95.} Guerrier, entèvyou.

^{96.} Jonapas, entèvyou.

niken», san yo pa t fè diferans ant desandan sayisyen ak nasyonalite ayisyen. An reyalite, moun orijin ayisyen ki te gen rasin yo fon sou fwontyè dominiken an te prononse «perejil» kouràman epi souvan san diferans ak moun orijin dominiken nan zòn nan⁹⁷. Donk, li evidan ke tès detèminan sa a te trike. Li te plis sèvi yon pretèks, yon fo konfimasyon prezonpsyon ak fantezi ofisyèl ak elit yo te genyen sou yon distenksyon natirèl ak radikal ant moun ki gen orijin dominiken ak moun ki gen orijin ayisyen. Lè yo mande yon moun ki te sove Mont Òganize si Guardia a te mande yo di kèk mo pou detènime si yo te Ayisyen, li deklare:

«Perejil, perejil, perejil!» Se sa yo te fè nou di. Anpil moun te oblije di l, men menm lè ou te di li byen pa t gen jan pou w rete . . . Ou te gen pou di «tijera colorada, tijera colorada, tijera colorada [sizo wouj]». Yo t ap moke nou, chèche pran nou sou plan. Yo te di nou «Di tú no eres Haitiano [ou pa ayisyen]. Di "tijera" klè. Di "perejil" klè». E ou te di tout kalite bagay. Yo mande w pou di «generalísimo, jefe, benefactor de la patría, [jeneralisimo, chèf, byenfetè tè zansèt yo]». Yo mande w pou di l vit pou wè nan ki degre ou te ka pale lang nan byen. Yo t ap griyen dan sou nou tout bon⁹⁸.

Temwayaj refije sa a sigjere demann solda pou di mo tankou «perejil» te plis yon teyat sou diferans lengwistik nasyonal ki te separe Ayisyen ak Dominiken pase yon fason serye pou idantifye Ayisyen. Moun ki t ap egzekite masak la te ralanti machin lanmò a pou fè yon fo tès. Men, menm si l te problematik oubyen fo, lè yo te fè kòm si tès la te klè epi efikas, asasen yo te kreye yon imajpou viktim yo kòm kwa yo te genyen yon diferans kiltirèl radikal ki te sèvi pou rasyonalize vyolans lan epi etnisize imaj nasyon Dominiken an. Kidonk vyolans nan masak ayisyen yo epi menm diskou ki te antoure l yo, se te pèfòmans ki te ede konstitye nosyon esansyèl ak diferans transistorik ant Ayisyen ak Dominiken99.

Sanble se te abitan Dominiken sou fwontyè a ki souvan te detèmine kiyès ki te Ayisyen nan montre Guardia a kote moun ki te gen orijin ayisyen te abi-

LACS Vol3-5.indd 174 2/2/2016 10:43:23 AM

^{97.} Nou kapab jwenn menm ide sa a nan Edwidge Danticat, The Farming of Bones: A Novel (New York: Soho Press, 1998), 193, 265. Dayè, menm moun orijin Dominiken nan zòn lan epi anpil kote nan Repiblik la pa gen tandans roule «r» Panyòl la, lè li nan mitan oubyen nan fen yon mo. Wè Max A. Jiménez Sabater, Más datos sobre el español de la República Dominicana (Santo Domingo: Ediciones INTEC, 1975).

^{98.} Anonim, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Mon Òrganize, 1988. Malerezman, entevyou orijinal la pa t disponib lè nou t ap fè tradiksyon sa a, kifè se apati vèsyon angle a nou tradui sitasyon sa a.

^{99.} Ide prononsyasyon *perejil* te sèvi vre pou distenge Ayisyen ak Dominiken t ap vini youn nan aspè pi komen menm nan reprezantasyon pi kout sou masak la. Wè Alan Cambeira, Quisqueya La Bella: The Dominican Republic in Historical and Cultural Perspective (Armonk, NY: M.E. Sharpe, 1997), 182-183. Wè tou powèm Rita Dove sou masak la nan Dove, Selected Poems (New York: Pantheon Books, 1993), 133-135.

te epi gide sòlda yo lakay yo¹⁰⁰. Se ofisyèl lokal ki te plis jwe wòl sa a. *Alcalde pedáneo* (chèf vilaj) Restauración nan moman an sonje konplisite l nan jwenn viktim yo ak refi l pou l patisipe dirèkman nan zak sasinay yo:

Yo pa t fòse alcalde yo touye Ayisyen. Jandam yo te pratik sou kesyon an. Mwen te ale ak sèjan an epi nou te rasanble onz Ayisyen. Epi li di m, «touye fanm sa a». Epi mwen reponn sèjan an, «Non. Mwen ranpli obligasyon m lè m montre w kote yo rete paske se lòd sa a mwen te resevwa. Men, m p ap touye yon Ayisyen». Se konsa yon lòt jandam vini epi li touye fanm ayisyen an. Epi apre sa li touye pitit gason li ak rès Ayisyen yo¹⁰¹.

Menm si kèk abitan Dominiken sou fwontyè a te bay enfòmasyon lokal ki te kritik sou fanmi ayisyen epi montre kote yo rete, gen anpil tou ki te pwote-je vwazen yo pou yo pa t touye yo. Yon ofisyèl Divizyon Enfòmasyon Militè Ameriken te bay rapò apre yon vwayaj li te fè sou fwontyè dominiken an an desanm 1937, «Gen kote yo rapòte ke Dominiken natif natal ki pa t twò krenn pou sekirite pa yo te kache refije ayisyen, anpil te viv pami yo san pwoblèm depi plizyè jenerasyon» 102. Menm solda lokal te eseye ede Ayisyen. Ercilia Guerrier sonje jan lyetnan lokal la, « ki te zanmi papa m ki soti nan kazèn » te vin lakay li 2 oktòb pou avèti fanmi l pou yo sove al Ayiti menm lè a 103. Epi Emanuel Cour sonje jan lè li ak manman l te eseye sove al Ayiti «se gad kote nou te ye a, yo rekonèt nou» te avèti yo pou yo pa t pase nan yon wout patikilye kote te gen yon gwoup solda yo pa t konnen ki te gen anpil chans touye yo 104.

Menm si Divizyon Militè Ameriken an te bay rapò ki di «pa t gen sivil dominiken ki te patisipe nan masak la»¹⁰⁵, *alcaldes pedáneos* ak ofisyèl lame a te rivejwenn kèk sivil yo te fè konfyans sou baz lwayote ak diskresyon pou patisipe nan asasina yo. Avelino Cruz, yon Dominiken ki soti Loma de Cabrera ki te komisyone tanzantan pou fè kèk operasyon lokal pou rejim lan, te youn nan moun yo te rekrite yo. Li sonje se nan yon ti boutik lokal ke *alcalde*ate abòde l pou mande l si l te dakò patisipe nan yon operasyon kont Ayisyen. «Li mande m si t ap oze touye yo. Bon, mwen di, "si se yon lòd yo pase m, m ap touye yo". Paske m pa t ap refize epi pou yo pa touye m mwen menm poutèt sa». Menm si Cruz prezante tèt li tankou yon moun ki pa t gen okenn chwa, li te fè konprann tou gen lòt ki te «sove» lè yo te mande yo si yo t ap « oze » touye Ayisyen¹⁰⁶. Yon lòt sivil ki te patisipe nan masak la di li te oblije fè l paske li te byen anpil avèk

^{100.} Temwayaj Cime Jean, 30 oktòb 1937, epi García, La matanza de los haitianos, 69-71.

^{101.} Lolo, entèvyou.

^{102.} Eager, «Memorandum», GD 165, Dosye Rej.

^{103.} Guerrier, entèvyou.

^{104.} Cour, entèvyou.

^{105.} Eager, «Memorandum».

^{106.} Avelino Cruz, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Loma de Cabrera, 1988.

sipèvizè koloni agrikòl kote l t ap viv la¹⁰⁷. Men, se te menm zafè koneksyon ak otorite sa a ki te pèmèt yon lòt sivil kapab refize touye Ayisyen. Ezequiel Hernández sonje l te Santiago de los Caballeros lè, «guardia a di m . . . "vin isit pou w kòmanse touye Ayisyen" . . . Men m te refize paske lyetnan an te yon zanmi papa m. Sinon yo t ap touye m ansanm avèk yo. Epi li te di m, lyetnan an di, "Ou fout kapon", epi yo te kontinye touye»¹⁰⁸. Menm Cruz pa t suiv lòd nèt. Lè yo te ba l lòd pou l touye yon manman, papa, ak pitit, Cruz sonje: «Ti gason *Haitiana* a te kenbe sou lestomak li a, m pa t vle touye l. Donk, mwen pran l epi mwen di . . . pitit Enrique [Cerrata], pran ti gason sa a epi leve l ak lòt pitit ou yo. Li pa twò fonse [*es de buen color* (li gen bon ti koulè)]». «Bon koulè» ti gason an ta sipoze ede l «pase» pou Dominiken oubyen konpanse prejije kont li paske se desandan ayisyen. Fanmi Cerrata a te leve timoun lan ki te vin tounen yon pwofesè lekòl nan zòn lan¹⁰⁹.

Menm lè Cruz dekri klèman patisipasyon l nan masak la, Ayisyen ak Dominiken anjeneral, ansanm ak pifò dokiman leta yo, preske pa fè mansyon sivil ki t ap touye Ayisyen. Okontrè, majorite Dominiken, daprè sa ki te rapòte, te pè yon kanpay militè leta t ap fè sitou kont pwòp sitwayen pa l. Yon ofisyèl entèlijans Ameriken te di: «Dominiken lokal yo te pè [masak la] menm jan ak Ayisyen yo»110. Yon diferans ak lòt ka netwayaj etnik nan ventyèm syèk la, pa t gen politik leta anvan, ni tansyon lokal, ni konfli entènasyonal, ni ideyoloji ofisyèl oswa atak ki t ap ogmante ki te bay siyal yon kanaj konsa ke leta a t ap dirije¹¹¹. Pou rezidan lokal yo, jan jenosid la te dechennen te sanble parèt sou yo brid sou kou, tankou yon zak foli. Vyolans etnik leta t ap mennen an te tèlman parèt yon bagay san eksplikasyon nan je pi fò abitan fwontyè a ke nan premye moman yo, Doña María pa t kwè atak yo se te kont moun orijin ayisyen sèlman yo te ye. Ak yon deklarasyon ki montre nivo entegrasyon Ayisyen ak Dominiken, Doña María sonje nan moman an, «Tout moun te panse yo ta pral touye nou tou». Rezilta vyolans san eksplikasyon sa a se te soufrans ak tromatis pou anpil moun ki te gen orijin dominiken sou fwontyè a. Doña María dekri eta mari l apre masak la: «M te gen yon mari epi nèg sa a mouri anba pwa ak tristès li t ap trennen apre li te fin viv masak Ayisyen yo, paske li te travay ak anpil Ayisyen. Lè l te al kay Ayisyen yo epi li jwenn tout Ayisyen sa yo mouri, kay yo boule, nèg sa a vin fou, epi li pa manje anyen. Li pase tout tan l ap reflechi ak tèt li bese, lide l sou tout Ayisyen ki te mouri yo. Li mouri . . . twa mwa apre»¹¹².

Plizyè temwayaj sou masak la siyale repiyans non sèlman kay rezidan lokal

LACS_Vol3-5.indd 176 2/2/2016 10:43:23 AM

^{107.} Anonim, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Mariano Cestero (yon koloni agrikilti nan Restauración), 1988.

^{108.} Ezequiel Hernández, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Mariano Cestero, 1988.

^{109.} Cruz, entèvyou.

^{110.} Eager, «Memorandum». Sa a se yon pòtrè sivil pandan masak la nan fwontyè nò a. Wè tèks ki site pi ba sou patisipasyon sivil nan asasinay moun orijin ayisyen ki te vin apre.

^{111.} Pou fè konparezon, wè Eagle Glassheim, «National Mythologies and Ethnic Cleansing: The Expulsion of Czechoslovak Germans in 1945», *Central European History* 33, no. 4 (2000).

^{112.} Doña María, entèvyou.

yo, men tou bò kote lame a. Itilizasyon inite militè ki pa t soti nan rejyon an pa t toujou sifi pou fè solda yo touye Ayisyen yo pi vit. Enfòmatè Legasyon Etazini an te bay rapò ki di anpil sòlda «konfese ke pou yo te kapab reyalize kalite masak tèt chaje sa a, yo te oblije sou kou pipirit»¹¹³. Ofisyèl Enfòmsyon Militè Ameriken an bay rapò ki di «yo di sòlda ki fè travay sa a nan anpil ka te malad akòz djòb plen san sa a. Genyen kèk nan yo yo te egzekite menm jan an paske yo pa t suiv lòd yo te resevwa, tandiske gen lòt ki te konbat repinyans yo te genyen pou zak sa a ak ronm»¹¹⁴. Epi, selon Percivio Diáz ki sot Santiago de la Cruz, «Tout sòlda ki te patisipe nan bagay sa a vin fou epi mouri paske konsyans yo te di yo yo pa t dwe fè l»¹¹⁵.

Vandredi swa, 8 oktòb 1937, senk jou apre masak la te kòmanse, Trujillo te finalman kanpe masak Ayisyen yo nan fwontyè nò a¹¹⁶. Lè sa a, monn fwontyè ke Ayisyen ak Dominiken te pataje a te fin disparèt. Yo te touye pifò nan 20,000 a 50,000 moun ki te gen orijin ayisyen yo te estime nan pwovens Monte Kristi oubyen vo te sove al Ayiti. Legasyon Etazini a te rapòte 11 oktòb, «tout fwontyè nòdwès la sou bò Dajabón lan vide nèt, pa gen Ayisyen la menm»117. Gwo jan enpak ratibwazay sa a te genyen sou pawas Dajabón lan ak kominote ayisyendominiken an te parèt klè nan yon rapò ki nan achiv École des Frères nan Wànament, kote anpil moun orijin ayisyen nan zòn Dajabón lan te konn voye pitit yo lekòl: «Pè Gallego nan Dajabón pèdi de tyè popilasyon l lan, omwen 20,000 moun. Nan kèk chapèl, nan Loma ak Gouraba, 90 pousan popilasyon an disparèt; olye 150 oubyen 160 batèm chak mwa, pa menm gen youn. Gen lekòl, ki te gen 50 elèv anvan, ki kounyè a pa gen plis pase 2 ou 3. Sa ki pase a terib epi bay penn nan kè ». Rapò sa a te note tou enpak masak la sou timoun nan lekòl Frè yo: «Kantite timoun ak paran ki disparèt se 167 [sou 267 elèv]. Podyab timoun yo, tout dlo nan je. Aswè, sèl sa w tande nan tout vilaj la se kriye ak rèl k ap sot nan kay yo»¹¹⁸. Pandan dènye semenn oktòb yo, kèk grenn Ayisyen ki te rete nan rejyon fwontyè nò a ak zòn a kote l yo t ap soti nan kache epi sove al Ayiti. Yo te touye anpil nan yo pandan yo t ap sove, sof kèk santèn Ayisyen ke otorite ayisyen te voye chèche nan kamyon ak sou bato apre masak la¹¹⁹.

LACS_Vol3-5.indd 177 2/2/2016 10:43:23 AM

^{113.} Atwood te ki ekri Sekretè deta, 25 Oktòb 1937, no. 39, GD 84, 800-D.

^{114.} Eager, «Memorandum». Wè tou Prestol Castillo, *El masacre se pasa a pie*, 24. Sou rezistans sòlda, wè tou «Slaughter of Haitians Described by Observers», *Washington Post*, 10 novanm 1937; ak Albert C. Hicks, *Blood in the Streets: The Life and Rule of Trujillo* (New York: Creative Age Press, 1946), 107.

^{115.} Díaz, enèvyou. Pou menm kalitetemwayaj sa a, wè García, *La matanza de los haitianos*, 56.

^{116.} Sepandan, yo di gen asasina ki te kontinye nan rejyon an pandan 2 jou ankò epi ki te eklate detanzantan diferan kote nan Cibao, tankou Puerto Plata, Santiago, epi Moca, pou rive jis 20 oktòb. Wè Norweb ki ekri Sekretè deta, 11 oktòb 1937; Eager, «Memorandum»; epi Cuello, *Documentos*, 60–85.

^{117.} Norweb ki ekri Sekretè deta, 11 oktòb 1937.

^{118.} Achiv, oktòb 1937, École des Frères, Wànament. Wè tou Sáez, Los Jesuitas, 71.

^{119.} Le massacre continue, Le mouvement, 29 novanm 1937 ak 6 desanm 1937; Vega, Trujillo y Haití, 2: 344; epi Norweb ki ekri Sekretè deta, s.d., no. 107, GD 84, 800-D.

Yo di ant 6,000 ak 10,000 refije te rive Ayiti san sa yo te posede epi san okenn mwayen sipò¹²⁰. Pifò nan yo te viv depi yo te fèt oubyen depi plizyè deseni sou tè dominiken. Genyen ki te eseye tounen lakay yo nan Dominikani an kachèt pou pran rekòt yo te pèdi ak bèt yo t ap gade. Pa t gen anpil chans pou yo te siviv apre jefò sa yo¹²¹. Jan Bilín te eksplike l la, «Lè yo [Ayisyen yo] te tounen, Guardia ak sivil yo te touye yo, paske si yon sivil te kontre ak youn epi li pa t touye l, moun sa a [sivil la] t ap resevwa pinisyon . . . Yo t ap arete l paske se te yon lwa». Pou tèt pa l, Bilín te patisipe nan yon kanpay pwenn fè pa kont moun yo te akize (bagay sa a te ironik) nan moman an kòm moun ki t ap met men sou bèt ki pa t pou yo. «Yo te mennen m sou fwontyè a [pou konbat Ayisyen]. Se yon jenn mwen te ye, 18 an. Se ak manchèt pou n te sèvi» ¹²²². Pandan epi touswit apre masak la, yo te rekrite anpil sivil pou fè patwouy nan vilaj bò fwontyè a tankou Dajabón. Yo te fè fanm ak timoun deplase paske otorite dominiken yo te panse Ayiti ta pral bay yon repons militè¹²³.

Men, Ayiti pa t bay okenn repons militè pou defann oubyen pran revanch pou konpatriyòt li yo. Okontrè, prezidan Ayiti a, Vincent, te aji tout jan l te konnen pou evite yon konfli militè¹²⁴. Se pa lame a sèlman Vincent te kenbe. Li te entèdi diskisyon piblik sou masak la, epi pandan lontan te menm anpeche legliz chante mès pou moun ki te mouri yo. Sanble Vincent te krenn pou l pa t pèdi kontwòl devan opozan l te gen nan peyi a. Si l te voye twoup sou fwontyè a, palè a t ap vin vilnerab pou yo te atake l¹²⁵. Men sou presyon lokal ki t ap grandi devan prèv gwosè dimansyon masak la, Vincent te finalman deside fè ankèt sou atrosite yo epi chèche medyasyon konfli a atravè lòt peyi. Trujillo pa t vle soumèt tèt li pou yon ankèt. Li te pito ofri yon gwo endanmnite bay Ayiti pandan l te kontinye refize pran responsabilite ofisyèl pou sa k te fèt la. Se devine sèlman nou ka devine pou ki rezon Vincent te prese dakò òf \$750,000 Trujillo te fè a konsa (se \$525,000 sèlman yo te janm peye) pou sispann abitraj entènasyonal la¹²⁶.

Rezolisyon diplomatik masak la te pèmèt Trujillo kòmanse prezante masak la tankou yon defans nasyonalis kont swadizan «envazyon pasifik» Ayisyen yo. Akò endanmnizasyon ki te siyen Washinton D.C. 31 janvye 1938 la te di san

LACS_Vol3-5.indd 178 2/2/2016 10:43:23 AM

^{120.} Vega, Trujillo y Haití, 2: 344-45.

^{121.} Orlando Inoa, «Cacería de haitianos: La matanza después de la Matanza», *El Siglo*, 25 jen 1993.

^{122.} Bilín, entèvyou.

^{123.} Achiv, Oktòb 1937, L'École des Frères, Wànament.

^{124.} Mémoire confidentiel sur les difficultés entre Haïti et la République Dominicaine remis à la Légation des Etats Unis d'Amérique, par le Président d'Haïti, GD 84, 800-D; epi Mayer ki ekri Sekretè deta, 22 novanm 1937, no. 120, GD 84, 800-D.

^{125.} Harold Finley ki ekri Legasyon Etazini, 8 oktòb 1937, GD 84, 800-D; Finley ki ekri Sekretè deta, 3 oktòb 1937, no, 584, GD 84, 800-D; «Haiti Unrest Reported», *New York Times*, 1 desanm 1937; epi Dorsinvlle, entèvyou.

^{126.} Pè Emile Robert, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Gwadloup, 1988; epi Cuello, Documentos, 51–78.

fason gouvènman dominiken an «pa rekonèt okenn responsabilite [pou masak la] sou kont leta dominiken an». Plis toujou, nan yon deklarasyon ki te fèt bay gouvènman - Meksik, Kiba ak Etazini - ki te sèvi temwen pou akò a, Trujillo te espesifye akò a etabli yon nouvo modus operandi pou anpeche migrasyon ant Ayiti ak Dominikani. Deklarasyon an di «Plis pase yon endanmnizasyon, yon sakrifis pou lamitye pàn-Ameriken . . . [sa a] reprezante tou yon akizisyon pozisyon legal pou asire avni fanmi dominiken an, epi pou anpeche sèl zak ki kapab chanje lapè Repiblik la, sèl menas ki pandye sou lavni pitit nou, ki se penetrasyon, pasifik, men pèmanan epi pèsistan, pi move eleman ayisyen andan teritwa nou an» 127. Kidonk, nan siyati akò endanmnizasyon an menm, rejim Trujillo a te defann masak la kòm repons li bay yon imigrasyon ilegal mitik Ayisiyen swadizan endezirab t ap mennen. Konsa, Trujillo te transfòme yon moman skandal entènasyonal ak abitraj ki te kapab jete rejim li an fasilman pou fè l tounen yon evenman fondatè pou lejitimasyon rejim lan atravè yon nasyonalis kont Ayisyen. Nasyonalis sa a te rasyonalize masak la ansanm ak fason leta a te enpoze yon fwontyè byen siveye kòm yon nesesite pou pwoteje yon kominote nasyonal oubyen lide yon kominote nasyonal ki gen yon sèl orijinak yon sèl gwoup etnik kemasak la te fenk etabli sou fwontyè a.

Men akò a avèk Ayiti a pa t mete fen nan foli ak kè sote a. Nan prentan 1938, Trujillo te kòmande yon lòt kanpay kont Ayisyen, fwa sa a sou fwontyè sid la¹²⁸. La a, yo di anpil Ayisyen te resevwa avètisman epi anpil te gen chans sove al Ayiti anvan yo te atake yo. Operasyon an te fèt pandan plizyè mwa epi kèk milye moun te oblije chape pou l yo. Menm si l te pote non el desalojo, oubyen ekspilsyon an, yo di gen kèk santèn moun yo te touye nan kanpay sa a. Nouvèl masak ki te fèt anvan nan Nò a pa t gentan fè tout moun ki te gen orijin ayisyen pè pou yo al pran refij Ayiti. Danés Merisier, moun Savàn Zonbi, yon koloni Prezidan Vincentte etabli pou refije ki sot nan sid la eksplike «Lè nou t ap viv la, nou te tande yo t ap met Ayisyen deyò, men nou pa t ka kwè se te vre . . . Menm lè nou te gade nou wè twoup panyòl yo t ap rasanble nou . . . nou pa t kouri kwè yo ta pral touye nou . . . Kòm rezilta, nou pa t janm panse yon strateji pou fè fas ak sitiyasyon an»¹²⁹. Kontrèman ak sa k te pase sou fwontyè nò a, gen moun ki sonje sivil dominiken ki te kowopere nan masak la¹³⁰. Men pi fò nan atak sa yo, sanble te fèt ant 1938 ak 1940 apre el desalojo, lè ansyen rezidan Ayisyen te tounen pou pran rekòlt ak bèt ki te bandonnen oubyen pou vòlè bèt nan mòn kote yo te abite yo. Te gen konfli ant yo menm ak Dominiken ki te mèt pwopriyete sa yo oubyen ki te reklame yo lè sa a. Trujillo te bay lame

LACS_Vol3-5.indd 179 2/2/2016 10:43:23 AM

^{127.} Cuello, Documentos, 456, 466.

^{128.} Wè Vega, *Trujillo y Haití*, 2: 366; Mayer ki ekri Sekretè deta, 12 mas 1938, no. 95, epi Eugene Hinkle ki ekri Sekretè deta, 10 septanm 1938, no. 441, touledè nan GD 84, 800-D.

^{129.} Merisier, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Savàn Zonbi, 1988. Malerezman, entevyou orijinal la pa t disponib lè nou t ap fè tradiksyon sa a, kifè se apati vèsyon angle a nou tradui sitasyon sa a.

^{130.} Anonim, entèvyou otè a fè ak Lauren Derby, Aguas Negras, jen 1988.

a lòd kenbe epi touye Ayisyen ki te tounen yo. Sòlda ki soti nan lòt rejyon yo te voye fè zak sasinay sa yo te distribye zam bay «patwouy miks» ki te gen ofisyèl lokal, ansyen militè ak sivil yo te fè konfyans ladan yo, sitou sivil ki te fenk sot nan konfli ak Ayisyen k te tounen yo. Sa k pi bèl la, masak ak ekspilsyon moun ki te gen orijin ayisyen vin pwodui kalite konfli etnik sou kesyon fè dap piyanp sou bèt ke rejim lan te gentan di te alabaz asasina sou fwontyè a¹³¹. Menm jan ak nan nò a, chenn montay nan sid la, kote te konn gen anpil moun ki te gen orijin ayisyen, te vin vid. Nan anpil seksyon, se*alcalde pedáneo* a sèlmanki te rete¹³².

Konsekans Jenosid la

Kijan pou nou ekri istwa yon vyolans leta ki sanble fou nan eta sa a? Nou gen dwa pa janm rive konnen vre kisa ki te lakòz ki te fè Trujillo bay lòd fè masak 1937 la. Men nou kapab fè limyè sou fòs ki te rann masak la posib, analize enpak istorik li epi demoli mit li te okazyone ak istwa li efase. Men, yon envestigasyon konsa p ap janm – ni li pa ta dwe janm – eksplike kalite mechanste ki depase lojik ak karaktè enprevizib nan egzekisyon kokenchenn vyolans sa a.

Anpil moun prezante masak ayisyen an senpman tankou metòd tiranik ak san pitye Trujillo te adopte pou chanje kap «envazyon pasifik» imigran ayisyen yo epi pou «blanchi» peyi a¹³³. Se posib kapab te gen kèk elit blan ki te imajine masak la vre tankou yon fason pou redwi kilti popilè afro-karayibeyen an epi pou menm blanchi koulè jeneral popilasyon dominiken an yon ti kras. Men, masak la pa t ap pote gwo chanjman nan ras oubyen koulè nan Dominikani, ki te rete sitou yon pèp ki te gen orijin li an Afrik. Anplis, pou l t «blanchi» popilasyon an, masak la ta dwe sible Dominiken po fonse yo tou. Men se pa t sa ki te fèt.

Konsa tou, lide ki fè kwè ke masak ayisyen an se yon reyaksyon teworis men lojik devan migrasyon ayisyen an an kontradiksyon ak plizyè reyalite. Premyeman, pifò fanmi « ayisyen » sou fwontyè a pa t nouvo imigran, men te viv nan rejyon an depi plizyè lane, anpil fwa depi plizyè jenerasyon. Dezyèman, rejim Trujillo a pa t janm chèche, sou okenn baz sistematik, depòte Ayisyen ak Ayisyano-Dominiken ki t ap viv sou fwontyè a. Ni tou li pa t rann imigrasyon ayisyen ilegal oubyen fè li koute twò chè eksepte apre masak la. Nan plas gwo frè imigrasyon rejim la te enpoze kèk gwoup (tankou Azyatik yo), lwa 1932 a te annik monte frè rantre ak rezidans anyèl yo te mande tout imigran, ladan yo

LACS_Vol3-5.indd 180 2/2/2016 10:43:23 AM

^{131.} Ramírez, Mis 43 años en la Descubierta, 63 n., 66-75.

^{132.} Ibid., 73.

^{133.} Vega, *Trujillo y Haití*, 1: 392, 304–309; Michele Wucker, *Why the Cocks Fight: Dominicans, Haitians, and the Struggle for Hispaniola* (New York: Hill & Wang, 1999), 51–58; epi Cambeira, *Quisqueya La Bella*, 183–185.

Ayisyen, soti 3 pou rive 6 pesos. (Se te yon kòb enpòtan pou imigran pòv yo lè sa a, li te egal apeprè twa semenn travay, men li pa t ap anpeche yo imigre.)¹³⁴

Se sèlman an 1939 yo te pase nouvo lwa imigrasyon. Se ekspè legal ameriken ki te konsevwa nouvo lwa sa a, li te enpoze yon frè egzòbitan 500 peso sou tout moun ki pa t «prensipalman gen orijin blan» e nan sans sa a te efektivman anpeche imigrasyon Ayisyen pou premye fwa¹³⁵. Finalman, apre masak la, Ayisyen te kontinye reprezante yon pati enpòtan nan popilasyon Dominikani a andeyò rejyon fwontyè yo. Ni masak la li menm, ni lòt mezi ofisyèl pa t janm redwi popilasyon ayisyen ki t ap koupe kann nan peyi a (se pa t menm bagay ak Kiba kote Fulgencio Batista te mete deyò plizyè dizèn milye Ayisyen pandan menm epòk la akòz gwo chomaj ki te genyen pandan depresyon global la)¹³⁶. Yo te rapòte sèlman yon ka kote travayè sou plantasyon nan peyi a te sibi atak pandan masak la, nan Bajabonico bò Puerto Plata (lwès Cibao), nan youn nan detwa plantasyon sik ki te bò rejyon fwontyè nò a¹³⁷. Yo pa t sible rès yo, sa vle di plis pase 20,000 Ayisyen ki t ap koupe kann nan peyi a, pifò nan yo ki te abite nan pwovens lès bò kote vil La Romana ak San Pedro de Macorís¹³⁸. Epi lè Trujillo te met men sou endistri sik la nan ane 1950 yo, olye li te revoke oubyen redui enpòtasyon koupè kann ayisyen, li te fòmalize epi ogmante imigrasyon braseròs ayisyen (ki pa t oblije peye taks imigrasyon 500 peso pou imigran ki pa t blan yo) 139 .

Kidonk, masak la pa t antre nan kad jefò leta pou sispann imigrasyon ayisyen ni pou «blanchi» nasyon an. Ni tou li pa t gen anyen pou wè ak konfli etnik popilè, kontrèman akjefò rejim Trujillo a pou reprezante masak la tankou yon bagay ki te soti nan tansyon lokal. Epi, tankou nou te wè deja, relasyon ant gouvènman ayisyen ak dominiken yo te nan pi bon fòm yo nan ane sa yo. Apre masak la, prezidan ayisyen an, Vincentte di ofisyèl Ameriken yo: « Pa t

LACS_Vol3-5.indd 181 2/2/2016 10:43:23 AM

^{134.} Lwa 279, 29 janvye 1932, nan *Colección de leyes*; ak Lwa 250, 19 oktòb 1925, nan *Gaceta Oficial*, no. 3693. Double taks migrasyon an se te sitou yon fason detoune pou monte taks sou sektè sik la, ki te yon sektè etranje ki te oblije peye taks sa a pou kèkdizenn milye travayè imigre yo te genyen. Wè Vega, *Trujillo y Haití*, 1: 133–44.

^{135.} Lwa 95, 11 avril 1939, nan *Gaceta Oficial*, no. 5299, 17 avril 1939; Edward Anderson, Konsil Etazini, Ciudad Trujillo, «An Analysis of the Dominican Immigration Laws and Regulations», 26 jen 1939, GD 59, 839.55/108.

^{136.} Marc C. McLeod, «Undesirable Aliens: Race, Ethnicity, and Nationalism in the Comparison of Haitian and British West Indian Immigrant Workers in Cuba, 1912–1939», *Journal of Social History*, 31, no. 3 (1998).

^{137.} Melville Monk, Cap-Haitien Customs, ki ekri Rex Pixley, 21 oktòb 1937, GD 84, 800-D.

^{138.} Joaquín Balaguer ki ekri Quentin Reynolds, 9 desanm 1937, no. 27826, GD 84, 800-D.

^{139.} Suzy Castor, Migración y relaciones internacionales (el caso haitiano-dominicano) (Santo Domingo: Ed. Unversitaria, 1987); José Israel Cuello, Contración de mano de obra haitiana destinada a la industria azucarera dominicana, 1952–1986 (Santo Domingo: Taller, 1987), sitou 36–42; Andrew Wardlaw, «End of Year Report: 1945», 14 mas 1946, GD 59, 839.00; Phelps Phelps ki ekri Sekretè Deta, no. 636, 13 fevriye 1953, 739.00 (w).

gen okenn kesyon, kèlke swa nati li, an diskisyon ant de gouvènman yo. Akò a te pafè, relasyon te ekselan »¹⁴⁰. Sanble li pa posib pou trase yon liy dirèk soti nan masak la tounen dèyè pou rive nan yon monte rayisman kont Ayisyen nan Dominikani nan premye ane rejim Trujillo a.

Malgre tout sa, rayisman kont Ayisyen nan Dominikani ak, omwen, diferan idantite etnik Ayisyen ak Dominiken te kan menm jwe yon wòl kritik nan istwa sa a. Yo ede eksplike kouman li te posib pou òganize masak Ayisyen yo san sa pa t jennen stabilite politik malgre michan laterè san parèy leta a te deklanche ke pèsonn pa t prevwa konsa. Toudabò, Trujillo te konnen li te kapab konte sou sipò plizyè gwo entèlektyèl ki pa t vle wè Ayisyen, tankou Sekretè deta ki te an plas la, Joaquín Balaguer, pou jistifye masak la tankou yon zak kont «envazyon pasifik» Ayisyen, yon pèp yo te prezante kòm sovaj. Nou ka doute masak la t ap rive fèt si entèlektyèl tankou Balaguer pa t founi ideyoloji rayisman kont Ayisyen an fò nan epòk la, ki te sèvi pou lejitimize masak la. Epi tou, imaj prejije kont Ayisyen san dout te ede militèyo aksepte masak la pi fasil epi te rann divizyon Trujillo te fè a, pou l separe moun ant «Ayisyen» ak «Dominiken» konvenkan. Prejije sa yo kapab tou te kontribye lan desizyon Trujillo pou l touye popilasyon Ayisyen sou fwontyè a olye l te annik fòse yo kite peyi a¹⁴¹. Plis ankò, paske yo te idantifye gwoup Trujillo te bay lòd masakre a kòm «Ayisyen», menas sa pa t peze yon fason dirèk sou pifò popilsayon an deyò zòn fwontyè a. Epi pretèks ki te bay viktim Ayisyen yo pote responsabilite sa k pase a, menm si pretèks sa yo te fèb, chaje pwoblèm epi menm lè reyalizasyon sa yo te vin apre sa k te pase a, sanble yo te pèmèt pifò Dominiken bay masak la yon sans. Yon lòt jan pou n di nou pa kwè Trujillo te ka kòmande lanmò 15,000 moun ki gen orijin dominiken menm jan an, san yon preparasyon ideyolojik, yon provokasyon klè oubyen yon jistifikasyon anvan pou l ta jwenn sipò figi kle nan leta a, akseptasyon pasif anpil lòt moun ak gwo patisipasyon lame a.

Men rayisman kont Ayisyen an, menm jan ak rasis an jeneral, pa ka sifi pou eksplike poukont li fenomèn istorik. Ideyoloji rasis se pwodwi, pa sèlman kòz, istwa, yon pwodwi ki varye anpil nan sans ak enpòtans atravè tan ak espas suivan diferan kondisyon istorik epi ki yo menm mande klarifikasyon¹⁴². Sa ki frape nou plis nan ka masak ayisyen an se ke diskou rayisman kont Ayisyen rejim Trujillo a te yon pwodui vyolans leta olye li te provoke l. Anvan masak la, premye preokipasyon leta a sou «envazyon pasifik» la pa t ayisyànizasyon – menm si preokipasyon sa a te la tou, sitou pou elit la – men lefèt abitan ayisyen

LACS_Vol3-5.indd 182 2/2/2016 10:43:23 AM

^{140.} Lad. pou Ferdinand Mayer pou Sekretè deta, 9 desanm 1937, no. 13, GD 84, 800-D.

^{141.} Pou pèspektiv ofisyèl Ameriken ak Ayisyen ki di l t ap posib pou met Ayisyen deyò sou fwontyè Dominiken an, wè Eager, «Memorandum»; epi Lad. PouMayer ki ekri Sekretè deta 9 desanm 1937. Wè tou Balaguer, *La palabra encadenada*, 300.

^{142.} Thomas Holt, «An "Empire over the Mind": Emancipation, Race, and Ideology in the British West Indies and the American South», ak Barbara Fields, *Ideology and Race in American History, nan Region, Race, and Reconstruction: Essays in Honor of C. Vann Woodward*, ed. J. Morgan Kousser ak James M. McPherson (New York: Oxford Univ. Press, 1982).

ki te vin tabli nan peyi a t ap bay reklamasyon leta ayisyen an sou sa kite konsidere kòm teritwa dominiken an sipò. Nan peryòd 1930–1937 lan, patisipasyon diktatè a nan diskou rasis ak rayisman kont Ayisyen pa sanble yon bagay eksepsyonèl nan istwa dominiken. Se sèlman apre masak la ke rejim Trujillo a te sponsorize retorik rayisman kont Ayisyen ki te fò anpil e ki t ap denonse Ayisyen kòm sovaj ak retwograd; se lè sa a li te bloke imigrasyon Ayisyen ak frè 500 peso pou imigrasyon an; epi li te sèvi ak tèm ki te rasis kiltirèlman pito pase tèm teritoryal ak politik pou l te kondane ak anpil rankin istwa «envazyon pasifik» imigran ayisyen yo. Rejim lan te pran prejije tradisyonèl elit la kont kilti popilè ayisyen an pou l kondane ak fòs aspè «Afriken» li, franse kreyolize a, epi, plis pase tout lòt bagay, «sipèstisyon» ak «fetichis» Vodou a, epi l te fè prejije sa yo sikile kòm ideyoloji ofisyèl¹⁴³. Se gwo entelektyèl ki rayi Ayisyen yo tankou Balaguer ak Peña Batlle ki te mennen diskou rasis sa a¹⁴⁴. Epi menm si li te varye nan entansite suivan chanjman ki te genyen nan relasyon ofisyèl ant Ayiti ak Dominikani apre masak la, leta Trujillo a te kontinye simaye propagann rayisman kont Ayisyen nan tout peyi a ak diskou (pwofesè, ofisyèl ak pèsonalite lokal te fè), nan medya (jounal, radyo epi evantyèlman televizyon), epi nan nouvo lwa, liv, ak tèks istorik ki te sèvi nan lekòl¹⁴⁵. Ofèt, feblès relatif rayisman kont Ayisyen an popilè ak ofisyèl la anvan masak la ak fòs li vin pran apre jan vyolans sa a te kontribye pou devlope rasis kiltirèl epi yon idantite nasyonal etnisize (sou fwontyè a tou) plis pase lekontrè. Vyolans la te yon katalis pou rasis ak fòmasyon idantite, pa sèlman yon konsekans¹⁴⁶.

Kan menm, nan moman ki te imedyatman swiv masak la, lidè rejim la te eksprime enterè leta a ki te sitou vize elimine Ayisyen nan zòn fwontyè yo pandan l te gen preokipasyon politik sou fòmasyon fwontyè a. Elimine Ayisyen nan tout peyi a pa t sanble l te enpòtan pou yo. 15 oktòb 1937, sekretè deta enterimè yo te fenk nome a, Julio Ortega Frier, eksplike Legasyon Etazini a li t ap etidye yon plan kote yo t ap deplase Ayisyen ki te abite nan komin sou fwontyè ayisyano-dominiken an pou mete yo lòt kote nan Dominikani . . . ak [yon akò entènasyonal] pou anpeche plis enfiltrasyon Ayisyen nan komin ki nan yon zòn soti 50 rive nan 100 kilomèt lajè sou fwontyè ayisyano-dominiken an. Akò

LACS_Vol3-5.indd 183 2/2/2016 10:43:23 AM

^{143.} Wè V. Díaz Ordóñez, El más antiguo y grave problema antillano (Ciudad Trujillo: La Opinión, 1938); Ana Richardson Batista, «Dominicanización fronteriza», La Nación, 24 me 1943; Boletín del Partido Dominicano, J.R. Johnson Mejía, Contenido racional de la política de dominicanización fronteriza, 30 jiyè 1943; epi Manuel Arturo Peña Batlle, El sentido de una política (Ciudad Trujillo: La Nación, 1943).

^{144.} Wè San Miguel, *La isla imaginada*, 82–95; Baud, «"Constitutionally White"», 132–139; ak Derby, *Histories of Power*.

^{145.} Frank Moya Pons, «La frontera política», *Rumbo* 5, no. 271 (1999); Bernardo Vega, «Variaciones en el uso del anti-haitianismo en la era de Trujillo» (papye prezante nan Asosyasyon Etid Latino-Ameriken, Wachintonn, DC septanm, 1995); ak Derby, «Histories of Power».

^{146.} Wè tou Lauren Derby ak Richard Lee Turits, «Historias de terror y terrores de la historia: La masacre haitiana de 1937 en la República Dominicana», *Estudios Sociales* 26, no. 92 (1993), 65, 75.

sa a pa t ap sèlman anpeche Ayisyen rantre nan zòn dominiken an, men yo t ap tabli yon zòn menm jan sou bò ayisyen fwontyè a ki t ap entèdi pou Dominiken. Dapre *Licenciado* Ortega Frier si li te posib pou jwenn menm kalite akò a ak gouvènman ayisyen an, pa t ap gen okenn lòt ensidan ki t ap rive sou fwontyè a¹⁴⁷.

Diminye kantite Ayisyen ki te Dominikani pa t premye objektif pwopozisyon gouvènman dominiken an, yo te sitou vle elimine Ayisyen sou fwontyè dominiken an – epi Dominiken nan zòn Ayisyen yo tou – kote yo te poze yon pwoblèm pou tabli yon fwontyè politik, sosyal, kiltirèl klè ant de peyi yo.

Kidonk istwa ak konsekans jeneral politik Trujillo vizavi Ayisyen yo ak fwontyè a sigjere masak la pa t si tèlman gen relasyon ak rayisman leta a kont Ayisyen anjeneral, jan moun souvan panse l la, e nou kapab konprann sa, men gen pou wè pito ak objektif rayisman kont Ayisyen ki spesifikman an koneksyon ak fwontyè dominiken an, epi tou ak fòmasyon leta a ak limit fwontyè nasyonal la. Jefò leta dominiken an pou elimine Ayisyen te esansyèlman dirije kont pwovens fwontyè yo, pa tout kote nan peyi a. Epi, an tèm enpak ki dire sou Dominikani, se sèl fwontyè a masak ayisyen an te chanje materyèlman, pa tout peyi a. Masak la pa t elimine Ayisyen nan Dominikani, men li te detwi kominote ayisyano-dominiken fwontyè dominiken an ki te pataje de kilti epi travèse de nasyon.

Kòm rezilta masak la, preske tout popilasyon ayisyen sou fwontyè dominiken an te swa mouri sasinen, swa oblije sove travèse fwontyè a. Anplis vyolans san non sitiyasyon sa a te kreye pou Ayisyen yo, jenosid la te detwi tou ekonomi, kilti ak sosyete ki te egziste sou fwontyè a avan. Jan sivil dominiken yo te konn viv kòtakòt ak vwazen ayisyen yo, jan yo te konn souvan marye epi fè pitit ak Ayisyen, tout sa te antere epi te tounen yon souvni. Anpil nan Dominiken sa yo te twouve yo ak zam leta te mete nan men yo ak lòd pou touye ansyen vwazen yo si yo ta tounen. Nan plas mouvman lib ale vini tout jounen ant Ayiti ak Dominikani, leta a te tabli yon fwontyè ak règ ant de peyi yo pou premye fwa, youn ki te gen anpil patrouy ak yon pil ak pakèt nouvo pòs kòmannman militè¹⁴⁸. Pou Dominiken ki te nan elvaj e ki te pran abitid mennen bèf sou pwopriyete tè ki te travèse yon fwontyè envizib, fwontyè fèmen an te siyen lanmò kòmès bèf yo te genyen avèk (epi an) Ayiti depi plizyè syèk¹⁴⁹. Kòmanse nan moman sa a, t ap gen danje pou travèse fwontyè a andeyò pwen kontwòl ofisyèl yo epi san otorizasyon leta. Epi tou, san yon gwo popilasyon ki te gen orijin ayisyen ki t ap viv sou tèm plizoumwen egal ak Dominiken yo, enfliyans ak valè

LACS_Vol3-5.indd 184 2/2/2016 10:43:23 AM

^{147.} Atwood ki ekri Sekretè deta, 15 oktòb 1937, no. 25, GD 84, 800-D.

^{148.} Eugene Hinkle ki ekri Sekretè deta, 7 jiyè 1938, no. 373, GD 84, 710-Haiti; Ellis Briggs ki ekri Sekretè deta, 19 out 1944, no. 232, ibid, 710–30; Julio Ibarra ki ekri Sekretè deta enteryè, 15 me 1957, no. 480, ak menm kalite dokiman nan AGN, SA, leg. 903, 1957; ak Francis Spalding ki ekri Sekretè deta, 29 jiyè 1957, no. 44, GD 59, 739.00.

^{149.} Ernst Charles Palmer, «Land Use and Landscape Change along the Dominican-Haitian Borderlands» (Disètasyon pou doktora, Univ. of Florida, 1976), 103.

pratik kiltirèl ayisyen yo charye t ap kontinye diminye amezi tan ap pase. Se sèten, fwontyè ant kilti ayisyen ak dominiken t ap toujou flou sitou sou fwontyè a, epi komès, kontrebann ak kontak pèsonèl ak kontak militè te kan menm kontinye atravè fwontyè a menm si se pa t menm jan ak anvan¹⁵⁰. E malgre yo chwazi eksplike pratik afro-dominiken yo sèlman apati enfliyans ayisyen, rasin yo te pi fon epi pi laj, rive jis nan premye peryòd kolonyal nasyon sa a ki te sitou afro-karayibeyen. Leta a pa t kapab annik retire kilti yo ak jan yo wè lemonn nan men moun orijin dominiken yon sèl kou. Men, egalite relatif kominote de kilti akmoun orijin dominiken ak moun orijin ayisyen yo, ansanm ak fasilite, sekirite, ak frekans ale vini sou fwontyè a te fini ak jenosid 1937 la¹⁵¹. Lide yon nasyon ki te omojèn nan sa ki gen awè ak orijin te vin sanble posib menm sou fwontyè dominiken an. Fwontyè a, ki yon lè te yon paswa epi yon divizyon atifisyèl pou rezidan zòn nan, te tounen pito yon gwo sikatris byen lèd.

Gwo kokennchenn transfòmasyon sa a se egzakteman sa grantèt elit dominiken an t ap reve pandan plizyè deseni. Olye yo te pwofite moman apre masak la pou mete Trujillo atèlè li te pi vilnerab la, minis ak avoka leta yote kanpe dèyè diktatè a epi te defann rejim lan ak fòs kont skandal entènasyonal ak yon entèvansyon etranje ki sanble te yon posibilite¹⁵². Nan kèk ka, elit dominiken fristre t ap wè pou premye fwa petèt avantaj gouvènans rejim bout diTrujillo a. Lè li elimine Ayisyen yo ak pasaj sou fwontyè a, masak la te enpoze vizyon elit tradisyonèl la te genyen pou yon nasyon dominiken ki te konstwi ann opozisyon ak Ayiti, menm sou fwontyè a, ki yon lè te pataje de kilti yo.

Men, nan pèspèktiv pa Trujillo, avantaj masak la se pa t sèlman pou rann fronyè a pi fò pou elimine Ayisyen, men tou eliminasyon Ayisyen yo vin ranfòse fwontyè a ak fòmasyon leta a anjeneral. Echèk efò rejim la pou l te kontwole epi nasyonalize fwontyè a anvan 1937 te montre obstak rejyon ak de kilti ki travèse de nasyon sa a te poze pou fòmasyon rapid leta a, e te vin ranfòse lyen enplisit ant kontwòl politik ak konstriksyon yon nasyon ki gen yon sèl gwoup etnik. Mwayen pi evidan pou leta a te ka jistifye yon pi gwo kontwòl sou fwontyè a pou popilasyon lokal la, se te yon nasyonalis kont Ayisyen ak yon rasis ofisyèl. Men, nan kontèks karaktè solidè ak plizyè orijin fwontyè a, diskou ofisyèl pou etnitize idantite nasyonal ak kominote ki te egziste deja pa t jwenn jarèt.

Sepandan, atravè masak Ayisyen yo, leta Trujillo a te tabli ak vyolans yon nouvo monn sou fwontyè a, yon monn kote li te kapab enpoze yon fwontyè fèmen epi kote fwontyè sa a te jwenn lejitimite l apre kèk tan. Nan pèspèktiv leta a, masak la te reprezante eliminasyon yon gwoup etnik sou fwontyè a, yon

LACS_Vol3-5.indd 185 2/2/2016 10:43:23 AM

^{150.} Pou yon entèpretasyon ki met anfaz sou kontinyite sa a, wè Paulino Díaz, Birth of a Boundary, chapit 4-6.

^{151.} Wè F. Ducoudray, «Los secretos del vodú», ¡Ahora!, 7 avril 1980; ak «Los conucos de Yesí Elá», ¡Ahora!, 14 avril 1980.

^{152.} Atwood ki ekri sekretè deta, 5 novanm 1937, no. 54, GD 84, 800-D; Roorda, *The Dictator Next Door*, 135; Cuello, *Documentos*; epi H.C.R., «Memorandum: Conversation with Emilio Rodríguez Demorizi», 26 me 1943, GD 84, 702–711.

gwoup ki te byen entegre, men ki te diferan, ki te gen lyen epi ki te asosye ak nasyon ki te sou lòtbò fwontyè peyi a. Nan pèspèktiv pifò rezidan dominiken ki te abite sou fwontyè a lè sa a, masak la se te yon terè yo pa t ka eksplike. Men, lè leta Trujillo a elimine ak vyolans peyizan ayisyen nan kominote dominiken sou fwontyè a kote yo te manm plizoumwen egal pandan plizyè jenerasyon, leta a te enpoze, nan pratik, epi apre nan ideyoloji, konstriksyon elit la de yon nasyon-eta ki soti nan yon sèl gwoup etniknan gwo zòn de nasyon ak de kiltisa a ak anpil ale vini ant de peyi yo. Zak sasinay la – ak memwa zak sasinaysa a – te tabli pou premye fwa yon gwo divizyon sosyal, yon yerachi klè ak yon distans kiltirèl ki pa t sispann ogmante ant popilasyon sou fwontyè dominiken ak ayisyen yo. Epi avèk tan ki t ap pase, sa te rann rayisman kont Ayisyen ofisyèl la posibnan nivo popilè, ki li menm te vin lejitimize kòm "proteksyon" kontwòl leta sou fwontyè a epi yon fwontyè ak Ayiti moun pa t kapab travèse.

Avelino Cruz, yon peyizan Dominiken granmoun ki sot Loma de Cabrera, te eksprime plizyè deseni apre yon rayisman kont Ayisyen ki te fò anpil, menm si se te nan yon fason paradoksal, ki sanble reprezante transfòmasyon nan ideyoloji ak idantite masak la te pote pou kèk moun sou fwontyè a. Koneksyon Cruz te gen anvan ak aparèy opresif rejim la te mennen l vin youn nan ra sivil ki te patisipe nan masak la nan fwontyè nòwès Dominikani a. Nan yon entèvyou difisil anpil ki te menm manke sans, Cruz kòmanse pou l dekri ak anpil animasyon jan l te kontan lavi l anvan masak la. Li eksplike li te marye ak yon fanm dominiken lè l te kòmanse yon lòt relayon ak yon fanm ayisyen. Li te fè de pitit avèk li: «Nou te sèvi byen youn ak lòt nan relasyon nou. Madanm mwen ak la Haitiana (ayisyèn nan), tou de te viv sou menm abitasyon an, chak nan kay pa yo, men pre youn ak lòt. Epi toude te bay timoun yo tete. Mwen kapab di yo te antann yo byen anpil, tankou de sè». Men masak Cruz te patisipe ladan l lan te detwi relasyon sa yo li te sonje ak nostalji tèlman yo te bèl – se vre de fanm yo te kapab gen souvni ki te diferan anpil ak pa l yo. Lè nou poze l kesyon sou masak la, Cruz te transfòme, li te preske vin tounen yon lòt moun nèt ki te ka fè moun pè. Li rakonte ak anpil detayfason terib li te touye Ayisyen. Lè nou mande l poukisa li te patisipe, li eksplike, «Sa te yon lòd ki pa t gen anyen pou wè avè m. Si l te nesesè pou m te touye madanm ayisyèn mwen an, m t ap touye l tou. Erezman li te deja an Ayiti lè ekspilsyon an [masak la]. Paske m pa t ap kite yo touye m [pou dezobeyisans]. Men Bondye fè m pa t oblije touye l». Pawòl li te chanje plis toujou lè nou te mande poukisa Trujillo te bay lòd fè masak la. «Si Trujillo pa t fè sa, Ayisyen yo t ap manje nou tankou vyann. Tou deja pa t gen Dominiken la a»¹⁵³.

Apre masak la, ak pwopagasyon ideyoloji rayisman kont Ayisyen an, kèk moun ki te gen orijin dominiken sou fwontyè an tankou Cruz, sanble te aksepte lide ki di anvan «ekspilsyon» an, Ayisyen t ap anglouti yo epi yo t ap menm

^{153.} Cruz, entèvyou.

vin tounen Ayisyen – yon varysasyon sou tèm «envazyon pasifik» la (menm si pa t gen anpil ki te ale lwen nan menm sans ak Cruz lè l te sèvi ak yon metafò kanibal). Nan sans sa a, masak la te detwi monn yo, epi rive jiska yon pwen, detwi idantite yo tou, men li te anpeche yo tou pèdi nanyon «ayisyànizasyon» ak swadizan karaktè retwogad li. Percivio Díaz ki sot Santiago de la Cruz, yon moun rich ki dekri tèt li kòm yon Trujillista (patizan Trujillo), te montre chanjman vizyon sa a plis toujou. Díaz kondane masak la kòm «yon zak baba nèt». «Isit la», li sonje, «tout moun te kriye apre [masak la]». Men, menm lè Diaz te kont zak sasinay yo, li te di tou «nou te bezwen sove anba Ayisyen yo, menm si se te ak yon lòt mwayen, tankou arete yo, depòte yo . . . paske lè sa a yo se anvayi yo t ap anvayi nou, epi nou vrèman te bezwen fè yon bagay kont sa». Díaz te rive nan konklizyon «el corte (kout kouto a) te nesesè. Paske si nou pa t fè sa, nou t ap Ayisyen . . . Deja sou fwontyè a, nou te tounen Ayisyen». Díaz te vle fèkonprannke masak la te kanpeimèsyon ak patisipasyonmoun ki te gen orijin dominiken nan abitid ayisyano-dominiken, epi nan fason sa te transfòme yo pou yo te vin sa li konsidere kòm Dominiken otantik kounye a. Li te mete aksan tou sou jan vizyon l te chanje nan deseni ki te suiv masak la: «Men se kounyè a sèlman mwen rann mwen kont . . . [masak la] te yon nesesite . . . kounyè a mwen pi granmoun, epi mwen wè sa ki kontinye ap pase, y ap anvayi nou nan kapital la. Gen plis Ayisyen la pase isit la [sou fwontyè a]»¹⁵⁴. Kidonk, anplis fòs rayisman kont Ayisyen leta a te konvenk yo a, Díaz t ap entèprete lavi sou fwontyè a nan ane 1930 yo atravè kondisyon ki te vin apre epi ki te diferan nan lòt rejyon, kote Ayisyen te jwe lòt wòl nèt kòm travayè bon mache ki te swadizan ilegal.

Gwo kantite rayisman kont Ayisyen nou jwenn kay Dominiken ki pi jèn yo (ki sanble pa gen twòp kontradiksyon ladan l) bay plis sipò toujou pou ide ke santiman rayisman sou fwontyè dominiken an jounen jodi a se pwodwi masak la epi istwa ki vin apre l.Yon transfòmasyon nan rayisman kont Ayisyen nan zòn lan ki travèse jenerasyon te parèt nan temwayaj Evelina Sánchez, yon istoryen lokal granmoun ki sot Monte Kristi. Sánchez te reponn kesyon nou asavwa si gen Dominiken ki te dakò masak la, «Moun yo pa t panse se te yon bon bagay. Moun ki te panse sa se te Trujillo. Yo di li te vle fè Ayisyen peye pou timoun yo te masakre nan Moca [pandan yon tantativ ki pa t reyisi prezidan ayisyen Jan Jak Desalin te fè pou pran kontwòl Sen Domeng ki te sou kontwòl franse lè a an 1805] . . . Se pou menm rezon sa a pitit gason m nan te konn di li te vle *el Jefe* [Chèf la, Trujillo] pou l te ka elimine tout Ayisyen». An menm tan li t ap kondane masak la, ak santiman moun menm epòk avè l te kondane l tou, Sanchez bay enpresyon pitit li te vin wè tout Ayisyen Dominikani kòm etranje epi vyolans kont Ayisyen kòm yon bagay lejitim¹⁵⁵.

Diferans te vin transfòme pou tounen yon rezon pou konsidere moun

LACS_Vol3-5.indd 187 2/2/2016 10:43:23 AM

^{154.} Díaz, entèvyou.

^{155.} Evelina Sánchez, entèvyou otè a fè ansanm ak Lauren Derby, Monte Kristi, 1988.

tankou *lòt* epi majinalize yo. Apre masak la, ide diferans etnik ant Dominiken ak Ayisyen ki te egziste nan yon kominote byen entegre sou fwontyè a te evolye pou bay yon gwo kouran rayisman kont Ayisyen ki souvan te entans – menm si li te rete paradoksal epi enkonsistan. Nouvo mòd rasis sa a te parèt kòm rezilta laperèz leta a ak rayisman kont Ayisyen ofisyèl ki te suiv li a epi ki te sèvi pou rasyonalize masak la. Krent leta ak bezwen fè distenksyon ant tèt yo ak sib vyolans lan, oubyen enterè kolektif pou jistifye masak la ki te asosye ak Dominiken (menm nan yon fason endirèk), menm si se yon diktatè brital ki te fè masak la, tout sa te kapab anplifye rayisman popilè kont Ayisyen an. Epi tou rayisman kont Ayisyen an te kapab jwenn kèk moun aksepte l paske se yon leta ki t ap devlope yon gwo popilarite nan zòn andeyò yo kòm rezilta politik agrè popilis li ki t ap pwopaje an menm tan¹⁵⁶.

Prodiksyon rayisman Dominiken kont Ayisyen an t ap vanse tou ak lòt faktè sosyoekonomik nan deseni ki suiv masak la, avèk tou yon nouvo divizyon travay sevè sou baz etnik. Apre 1937, wòl yo te rezève prèske pou Ayisyen sèlman nan Dominikani epi nan kantite ki t ap kontinye ogmante se koupè kann sou plantasyon, plas ki pi ba sou mache travay la157. Leta ak konpayi sik yo t ap vyole dwa Ayisyen yo tout tan epi yo pa t jennen pou kenbe yo nan kondisyon materyèl ki te raple esklavaj. Konsa yo te vin asosye yo ak kondisyon sa yo. Nan nouvo kontèks sa a epi nan kontèks siperyorite ekonomik ak militè Dominikani parapò a Ayiti ki t ap ogmante apre masak la, ide dominiken sou diferans etnik ak fizik Ayisyen t ap transfòme pou tounen yon nouvo mòd rasis ki t ap rann Ayisyen yo enferyè epi fè yo tounen etranje nèt ale jis jounen jodi a. Sa pa vle di nosyon sa yo te restriktire konplètman santiman, pratik, oubyen diskou tout Dominiken¹⁵⁸. Li enpòtan pou nou note, pa egzanp, an kontras ak politik agrè rejim lan, masak la ak rayisman kont Ayisyen anjeneral la pa t souvan jwenn lwanj nan entevyou mwen te fè, an 1992, ak peyizan granmoun tout kote nan Dominikani¹⁵⁹. Men, nan jenerasyon ki vin apre yo, sanble yo aksepte rayisman kont Ayisyen plis. Epi, anjeneral, li te vin tounen yon pati enpòtan nan diskou toulèjou nan yon fason ki gen anpil kontradiksyon ak monn fwontyè anvan masak la160.

Enpak masak Ayisyen yo an 1937 te parèt sitou sou karakteristik plis pase sou kantite prezans ayisyen an nan Dominikani. Pi gwo konsekans beny san sa a pou Dominiken se te destriksyon monn fwontyè ayisyano-dominiken an

^{156.} Wè Turits, Foundations of Despotism.

^{157.} Wè nòt 138.

^{158.} Wè Baud, «"Constitutionally White"», 140-141.

^{159.} Entèvyou sa yo ak 130 peyizan granmoun nan tout Dominikani te fèt kòm pati nan rechèch mwen pou *Foundations of Despotism*.

^{160.} Anti-Ayisyanis jodi a, tankou nan kòmansman ventyèm syèk la, parèt pi klè kay Dominiken nan elit la. Wè, pa egzanp, teks José Gautier a nan *El Nacional*, 19 novanm 1987; Luis Lajara Burgos, «Dimensión», *Hoy*, 23 jiyè 1991; ak Luis Julián Pérez, *Santo Domingo frente al destino* (Santo Domingo: Ed. Taller, 1990).

epi transfòmasyon sans popilè idantite, kilti ak nasyonalite dominiken. Kidonk rejim Trujillo a te kreye ak jenosid la yon nouvo reyalite ki te lejitimize volonte leta a ki te la depi lontan pou rann fwontyè a pi solid epi mete l sou siveyans. Nan moman ki te vin tou swit apre masak la, yo rapòte Trujillo te fè djòlè bay youn nan sibòdone l yo pou di, «Kounyè a kite yo di nou pa gen fwontyè» 161. Masak la te pèmèt yo tabli yon fwontyè ki gen sans kiltirèl ak sosyal epi kite fasilite yon fwontyè politik rijid. Konsatou yo vin prezante rayisman kont Ayisyenan ofisyèlman kòm yon santiman ki te toujou egziste lakay preske tout Dominiken.

Byen souvan jounen jodi a, moun imajine sa ki konstitye opozisyon esansyèl ant Ayisyen ak Dominiken se idantite nasyonal dominiken atravè tan, lespas ak klas. Men konstriksyon nasyonalite dominiken sa a chita sou yon amnezi istorik parapò ak monn fwontyè a anvan masak la, ak karaktè pliralis kiltirèl nasyon an ak yon kominote ki te travèse de pèp e de eta yo. Li chita tou sou yon entèpretasyon problematik masak Ayisyen yo kòm yon refleksyon sou (olye yon rezon pou) rayisman kont Ayisyen jeneralize ki egziste jodi a nan Dominikani. An 1937, abitan fwontyè dominiken an te oblije antere Ayisyen ki te manm kominote yo. Lè yo fè sa, yo te tou antere mòd lavi pa yo, epi finalman souvni pase kolektif yo. Asipozè yon kantite relativman piti Ayisyen ta rantre ankò epi rete sou fwontyè dominiken an nan deseni ki suiv yo, yo t ap make yo kòm etranje pou tout tan. Masak la te enpoze yon nouvo kominote nasyonal ak yon nouvo kilti sou fwontyè a – youn yo te imajine pou premye fwa san Ayisyen, sof pou fantom viktim Trujillo yo.

LACS_Vol3-5.indd 189 2/2/2016 10:43:23 AM

^{161.} Pronon «yo» a pa klè. Li kapab fè referans a lidè ayisyen, kritik Dominiken oubyen rezidan fwontyè a. Robert Cressweller ki ekri otè a, 19 janvye 1988.